

Nawigator szkolny

Wykorzystaj cyfrowe skarby kultury!

Przewodnik dla nauczycieli

Nawigator szkolny

Wykorzystaj cyfrowe skarby kultury!

Spis treści

Dzień dobry!	7
O projekcie	8
Poznaj muzea i archiwa w sieci	10
Otwarta kultura, otwarta edukacja	10
Zainspiruj się i korzystaj!	11
Po sąsiedzku	11
Bliżej Polski	11
Słowniczek	12
Bibliografia	12
Poznaj kolekcje muzeów i bibliotek w sieci	14
Biblioteka cyfrowa Polona	14
Wyszukiwanie i pobieranie obiektów	15
Kolekcje tematyczne	15
Obiekty w domenie publicznej	16
Na luzie: typo.polona.pl	16
Cyfrowe Muzeum Narodowe	17
Dzieła sztuki	17
Wyszukiwanie i pobieranie obiektów	17
Kolekcje tematyczne	17
Obiekty w domenie publicznej	18
Arkusze edukacyjne do druku	18
Na luzie: Cięta sztuka	18
Na luzie: aplikacja Muselfie	19
Narodowe Archiwum Cyfrowe	19
Kolekcje tematyczne	20
Domena publiczna	21
Wyszukaj archiwalne zdjęcia swojej miejscowości!	21
Muzeum Historii Polski	21
Ciekawie o historii: artykuły popularnonaukowe	21
Portale edukacyjne	22
Wystawy historyczne w portalu Google Arts and Culture	22
Esero	22
Scenariusze lekcji i arkusze do zajęć	22

Filmoteka Szkolna	24
Korzystanie z serwisu	24
Regionalne muzea i archiwa cyfrowe	25
Wirtualne Muzea Małopolski	25
Przeglądanie i pobieranie treści	25
Interpretacje i lekcje	25
Eksponaty w 3D	26
Muzeum Narodowe w Krakowie	26
Przeglądanie i pobieranie obiektów	26
Druki i karty pracy	26
Muzeum Tatrzańskie	27
Otwarta kultura, otwarta edukacja	29
Otwarta edukacja	29
Twórz własne otwarte zasoby edukacyjne	30
Zacznij od remiksu	30
Domena publiczna	32
Znak Domeny Publicznej	33
CC Zero	33
Wolne licencje Creative Commons	34
Edukacyjny recycling	35
Gdzie szukać obiektów, które można wykorzystywać?	35
Portale instytucji kultury	35
Wyszukiwarki	36
Jak poprawnie opisać utwór na wolnej licencji?	37
Przewodniki i instrukcje	38
Korzystaj ze skarbów kultury	40
Arkusze i karty pracy	40
Druki edukacyjne, Muzeum Narodowe w Warszawie	40
Druki i karty pracy, Muzeum Narodowe w Krakowie	41
Broszury edukacyjne, Muzeum Miasta Łodzi	41
Karty pracy, Muzeum Śląskie	42
Arkusze, Narodowy Instytut Dziedzictwa	42
Arkusze, Zamek Królewski na Wawelu	43
Prezentacje multimedialne	43
Interpretacje, Wirtualne Muzea Małopolski	44
Prezentacje, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie	44

Prezentacje multimedialne, Muzeum Historii Polski	44
Historie i kreski, Muzeum Polin	45
Śladami Janusza Korczaka, Muzeum Polin	45
Scenariusze lekcji	45
Scenariusze Esero, Centrum Nauki Kopernik	45
Scenariusze edukacji filmowej, Filmoteka Szkolna	46
Filmy edukacyjne	47
Kulturanek – Muzeum Sztuki w Łodzi	47
Przez dziurkę od klucza – Zamek Królewski na Wawelu	47
Twórz własne materiały edukacyjne korzystając z obiektów cyfrowych	48
Autorski arkusz edukacyjny	49
Autorski scenariusz lekcji	49
Daj się zaskoczyć! Kolaż, plakat	50
Autorskie prezentacje	51
Współpraca	52
Projekt internetowy	52
Po sąsiedzku	55
Dokumentuj lokalne dziedzictwo	55
Warsztaty i spacerzy fotograficzne	55
Co fotografować?	55
Jak fotografować?	58
Wolność panoramy	58
Współpraca z lokalnymi instytucjami	58
Dlaczego warto udostępniać fotografie na wolnych licencjach?	59
Gdzie udostępnić zdjęcia?	59
Wikimedia Commons	59
Zabytek.pl	60
Dodaj informacje do Wikipedii	61
Dostępność	62
Przygotowania	62
Blżej Polski	66
Portale multimedialne	66
<i>Where is Poland?</i>	66
Jan Karski, Muzeum Historii Polski	68
Żydowska Warszawa, Muzeum Polin	69
Wystawy online	69

Kolekcje muzealne	71
Cyfrowe MNW/Digital NMW	71
Arkusze edukacyjne w języku angielskim	72
Wirtualne Muzea Małopolski	72
Otwarta Zachęta	73
Inne kolekcje muzealne	73
Artykuły	73
Portal culture.pl	73
Muzeum Historii Polski	74
Science in Poland – Nauka w Polsce	74
Serwis zabytek.pl	75
Słowniczek	76
Archiwum	76
Audiodeskrypcja	76
Biblioteka cyfrowa	76
Creative Commons	77
Digitalizacja	77
Dokumentacja wizualna	77
Domena publiczna	77
Dozwolony użytek	78
Dziedzictwo kulturowe	78
Dziedzictwo niematerialne	78
Licencja	79
Metadane	79
Obiekt	79
Obiekt cyfrowy	79
OCR	79
Otwarte zasoby edukacyjne (OZE)	80
Utwór	80
Wolne licencje	80
Źródło informacji	81
Bibliografia	82
Publikacje	82
Publikacje online	83
Artykuły	83
Prezentacje	83

Dzień dobry!

Nawigator szkolny to miniprzewodnik po skarbach kultury i nauki z polskiego internetu, skierowany do nauczycieli szkół ponadpodstawowych, podstawowych, osób związanych z edukacją poza granicami kraju i wszystkich, którzy chcieliby znaleźć wartościowe zbiory polskich instytucji i wykorzystać je w pracy dydaktycznej.

W Nawigatorze znajdziecie opisy i linki prowadzące do największych kolekcji polskich muzeów, archiwów i bibliotek cyfrowych, które są publicznie dostępne online, a także linki do wybranych materiałów edukacyjnych przygotowanych przez specjalistów.

Przewodnik zawiera opisy wybranych kolekcji dostępnych online i powiązanych materiałów edukacyjnych, zasady ponownego wykorzystania treści cyfrowych zgodnie z prawem, rodzaje materiałów edukacyjnych dostępnych online, przykłady lekcji i projektów z wykorzystaniem skarbów kultury pochodzących z polskich muzeów, bibliotek i archiwów, przykłady twórczych działań z wykorzystaniem internetu w społecznościach lokalnych oraz informacje o serwisach kulturalnych i edukacyjnych dostępnych w języku angielskim.

Celem *Nawigatora* jest zachęcić nauczycieli na wszystkich poziomach edukacji – szczególnie zaś nauczycieli szkół ponadpodstawowych – do korzystania z treści umieszczonych w Internecie przez biblioteki, archiwa i muzea z całego kraju.

O projekcie

Celem przewodnika jest zachęcić nauczycieli na wszystkich poziomach edukacji do korzystania z treści umieszczonych w Internecie przez biblioteki, archiwa i muzea, a także tworzyć nowe połączenia pomiędzy specjalistami zajmującymi się edukacją w instytucjach kultury a środowiskiem nauczycieli.

O autorce: Nazywam się Marta Malina Moraczewska, zajmuję się animowaniem projektów edukacyjnych i artystycznych wykorzystujących internet i treści cyfrowe. Współprowadziłam projekty *Rok obrzędowy z Wikipedią*, *Dzielimy się Łodzią*, *Etnografia Karpat*, *Wstęp wolny - rozmowy o otwartości w instytucjach kultury*, redagowałam publikację *Otwarte projekty cyfrowe* (Warszawa 2016).

Korekta: Klara Sielicka-Baryłka

Przewodnik dostępny online: <https://nawigatorszkolny.pl>

Treść dokumentu jest dostępna na licencji [Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe \(CC BY-SA 4.0\)](#)

Zrealizowano w ramach [programu stypendialnego Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Kultura w sieci 2020](#).

Poznaj muzea i archiwa w sieci

W tej sekcji znajdziecie opisy największych i najciekawszych cyfrowych bibliotek, archiwów i kolekcji zbiorów polskiej kultury i nauki. Znajdą się tu wskazówki, jak korzystać z opisywanych serwisów i przykłady znajdujących się w nich materiałów, które mogą urozmaicić zajęcia. Opisy poszczególnych serwisów zawierają linki, dzięki którym można łatwo przejść bezpośrednio do opisywanych treści – kliknąć i rozpocząć przeglądanie i korzystanie z wybranych obiektów.

Przegląd internetowych źródeł wiedzy i kultury przygotowanych przez publiczne instytucje obejmuje między innymi Bibliotekę cyfrową POLONA, Cyfrowe Muzeum Narodowe w Warszawie i Narodowe Archiwum Cyfrowe, a także wybrane internetowe serwisy regionalne, takie jak Wirtualne Muzea Małopolski i serwis Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem.

Sekcja zawiera informacje o tym, jakiego rodzaju obiekty znajdują się w poszczególnych serwisach (dzieła sztuki, fotografie, obiekty 3D, książki, scenariusze lekcji) i informacje o tym, które materiały można nie tylko czytać, oglądać czy wyświetlać na zajęciach, ale także legalnie ponownie wykorzystywać w dalszej twórczej pracy (na przykład do tworzenia prac plastycznych, scenariuszy lekcji, prezentacji multimedialnych czy kolaży).

Otwarta kultura, otwarta edukacja

W tym rozdziale zawarte są podstawowe informacje na temat domeny publicznej i wolnych licencji Creative Commons w kontekście pracy dydaktycznej z wykorzystaniem materiałów cyfrowych. Niektóre materiały edukacyjne dostępne online są przeznaczone wyłącznie do oglądania lub czytania, jednak wiele innych można wykorzystywać w dowolny sposób. W tej sekcji piszemy, jak szybko zidentyfikować materiały przeznaczone do dalszego wykorzystania, i które serwisy zawierają obiekty do tego przeznaczone – oznaczone jako domena publiczna lub objęte wolnymi licencjami Creative Commons.

Zainspiruj się i korzystaj!

Sprawdź, jakie rodzaje materiałów edukacyjnych są dostępne online w serwisach polskich muzeów, bibliotek i archiwów. Na zajęciach wykorzystać można między innymi gotowe scenariusze lekcji przygotowane przez ekspertów, prezentacje multimedialne, arkusze i karty pracy dla uczniów, filmy edukacyjne.

Fotografie, rysunki, cyfrowe dzieła sztuki i inne materiały z domeny publicznej i na wolnych licencjach można też wykorzystywać do twórczej pracy projektowej – korzystać z nich do tworzenia szkolnych prezentacji, plakatów, ulotek, gazetek oraz edukacyjnych projektów internetowych. Sekcja opisuje również, jak poprawnie opisywać nowe prace – scenariusze lekcji, ilustracje, prezentacje i inne utwory stworzone w projektach dydaktycznych, w których wykorzystane zostały dzieła sztuki, fotografie czy inne obiekty objęte wolnymi licencjami lub należące do domeny publicznej.

Po sąsiedzku

Edukacja z pomocą narzędzi cyfrowych to nie tylko arcydzieła z kolekcji narodowych instytucji kultury. Oprócz korzystania ze zbiorów cyfrowych udostępnianych przez regionalne instytucje kulturalne, można realizować projekty edukacyjne oparte na tworzeniu nowych treści wspólnie z uczniami, a wybrane rezultaty publikować online. Sekcja opisuje działania, jakie możecie podjąć w swojej miejscowości. Są wśród nich foto-spacery po regionalnych muzeach i skansenach, dokumentowanie lokalnych zabytków, ilustrowanie haseł Wikipedii poświęconych tematyce lokalnej i inne działania, dzięki którym uczniowie mogą aktywnie zaangażować się w życie kulturalne swojego regionu.

Bliżej Polski

Ta sekcja opisuje serwisy internetowe poświęcone polskiej historii, kulturze i nauce, których treści dostępne są w języku angielskim. Znajdują się tu odnośniki do prezentacji multimedialnych o tematyce historycznej, portali prezentujących sylwetki wybitnych Polaków oraz serwisów zawierających dzieła sztuki i obiekty kultury opisane w języku angielskim.

Słowniczek

Słowniczek terminów związanych z cyfrowymi zbiorami instytucji kultury w Internecie.

Bibliografia

Bibliografia – książki, przewodniki, artykuły o wykorzystaniu zbiorów, edukacji medialnej, wolnych licencjach i pracy z obiektami cyfrowymi. Większość materiałów źródłowych jest dostępna online.

Poznaj kolekcje w sieci

Nawigator szkolny

Poznaj kolekcje muzeów i bibliotek w sieci

W tej sekcji znajdziesz linki do największych i najciekawszych polskich portali zawierających obiekty cyfrowe, fotografie, scenariusze lekcji, prezentacje multimedialne i inne treści. Dzięki linkom możesz od razu przejść do opisywanych serwisów i rozpocząć przeglądanie dostępnych w nich materiałów. W opisie każdego z portali znajdziesz kilka wskazówek na temat korzystania z nich. W każdym z opisanych tu serwisów internetowych znajduje się wiele treści, które mogą urozmaicić zajęcia w szkole lub lekcje online. Wszystkie materiały udostępniane przez instytucje kulturalne dostępne są bezpłatnie, dla każdego, bez wychodzenia z domu.

Biblioteka cyfrowa Polona

Polona.pl

POLONA – portal Biblioteki Narodowej – to największa biblioteka cyfrowa w Polsce i jeden z najnowocześniejszych portali tego typu na świecie. W Polonie można znaleźć, przeglądać i pobierać całe książki, ilustracje, rękopisy, pocztówki, mapy, fotografie, plakaty, grafiki i inne zbiory Biblioteki Narodowej. W serwisie znajdują się nie tylko zbiory BN, ale także obiekty z innych instytucji. Dostępne są ponad 3 miliony obiektów.

Wszystkie te materiały zostały zdigitalizowane z wykorzystaniem najnowocześniejszych technologii, dzięki czemu użytkownicy POLONY mogą zapoznać się z detalami każdej przeglądanej strony i oglądać ilustracje w wysokiej rozdzielczości. Z portalu może korzystać każdy, warto zatem polecić uczniom korzystanie z serwisu.

W Polonie można przeglądać cyfrowe wersje najcenniejszych zabytków polskiej kultury, między innymi *Psalterz Floriański*, *Roczniki Jana Długosza*, rękopisy Jana Kochanowskiego, Adama Mickiewicza, rysunki Norwida i Witkacego.

Dzięki wyszukiwarce w serwisie można szybko znaleźć potrzebne książki lub ilustracje. Z portalu można pobierać całe książki lub pojedyncze strony. Dla początkujących Biblioteka Narodowa przygotowała [krótki wprowadzający film oraz szybki przegląd funkcji POLONY](#). W samej Polonie dostępny jest też zestaw [najczęściej zadawanych pytań i odpowiedzi](#). Portal można przeglądać na komputerach i urządzeniach mobilnych.

Wyszukiwanie i pobieranie obiektów

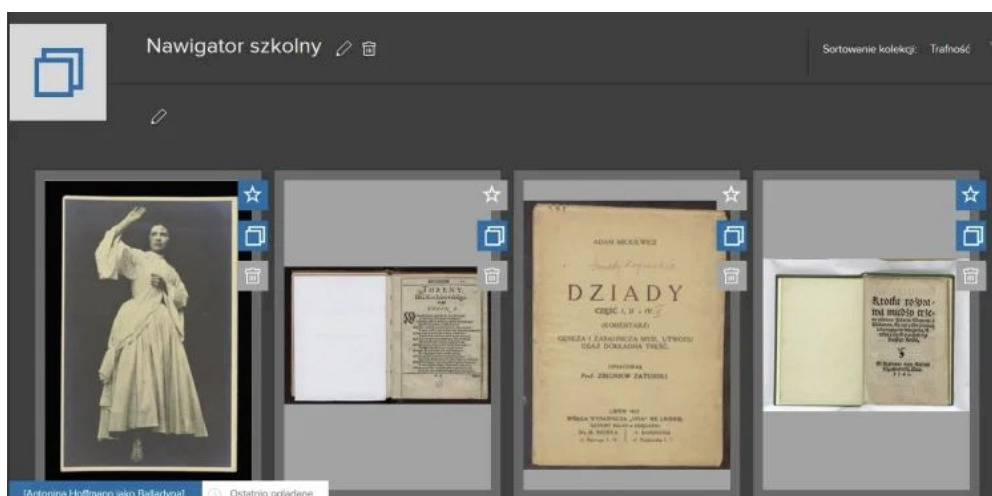
Z portalu można pobierać całe książki w formacie PDF lub pojedyncze strony w plikach JPG. Aby pobrać dowolny dostępny obiekt na swój komputer, nie trzeba zakładać konta w serwisie.

Wystarczy wybrać książkę lub ilustrację, a następnie na stronie danego obiektu kliknąć strzałkę w dół w górnej części panelu po prawej stronie ekranu. W tym samym panelu znajduje się przycisk, który pozwala na udostępnienie odnośnika do wybranego obiektu na Facebooku i Twitterze.

[Założenie konta użytkownika](#) w serwisie pozwala korzystać z wielu przydatnych funkcji, takich jak tworzenie własnych kolekcji, dodawanie wybranych pozycji do ulubionych, czy dodawanie notatek do skanów. Pozwala to na tworzenie własnych wirtualnych księgozbiorów lub zestawów ilustracji i umożliwia szybki dostęp do wybranych obiektów bez konieczności ponownego ich wyszukiwania, dzięki czemu oszczędzamy czas i mamy dostęp do interesujących nas materiałów w dowolnej chwili.

Kolekcje tematyczne

Dobrym punktem wyjścia do przeglądania zasobów Polony mogą być [kolekcje tematyczne](#), z których wiele opracowanych jest wokół podstawy programowej szkół podstawowych i średnich – nie tylko z zakresu języka polskiego, ale także historii, filozofii, historii sztuki i innych dziedzin – przykładem mogą być kolekcje [Filozofia dla liceum – poziom podstawowy](#), [Lektury szkolne dla szkół podstawowych](#), [Wrzesień 1939](#), [Rej](#), [Sienkiewicz](#), [Fredro](#), [Prus](#), [Mickiewicz](#), [Słowacki](#), [Baczyński](#), [Janusz Korczak](#)... Każda z kolekcji zawiera krótki opis zawartych w niej książek z innych obiektów. Poniżej: kolekcja użytkownika w serwisie polona.pl – zrzut ekranu.

Obiekty w domenie publicznej

Na stronie każdego obiektu, książki, ilustracji, rękopisu, znajdują się informacje o tym, czy utwory te są objęte prawem autorskim, czy też – najczęściej – należą do domeny publicznej. Te ostatnie oznaczone są znakiem domeny publicznej (ang. *public domain*). Ta sama informacja jest wyświetlana za każdym razem, gdy pobieramy plik na swój komputer. Twórcy Polony zachęcają wszystkich nie tylko do lektury, ale także do twórczej pracy z pobranymi z niej materiałami.

Większość obiektów cyfrowej Biblioteki Narodowej POLONA prezentowanych w internecie należy do domeny publicznej. Po te prace można sięgać bez ograniczeń prawa autorskiego i wykorzystywać je w dowolny sposób. Nie tylko przeczytać czy obejrzeć, ale przede wszystkim ściągnąć na własny komputer czy smartfon, a następnie dowolnie je przetworzyć i udostępnić komukolwiek, gdziekolwiek, jakkolwiek.

Z pobranego obrazka czy książki można wybrać ciekawy detal i ustawić jako tapetę monitora. Można go przerobić na pocztówkę, papierową bądź elektroniczną. Można użyć takich fragmentów do projektowania większej grafiki, plakatu, ulotki czy ilustracji do autorskiej publikacji.

– Biblioteka Narodowa, [Jak twórczo wykorzystać dzieła z polona.pl](http://jak.tworczo.wykorzystac.dziela.z.polona.pl)

Na luzie: typo.polona.pl

Na oddzielnej stronie Polona Type można skorzystać z kreatora napisów stworzonych z tysięcy liter z książek, plakatów i innych publikacji wydanych na przestrzeni przeszło sześciu wieków polskiej historii. Aplikacja pozwala wybrać zakres czasowy dla losowanych liter oraz pobrać gotowy napis w kilku rozdzielczościach i formatach – i wykorzystać w dowolnym celu.

Polona pokazuje, że biblioteka może być pasjonująca nie tylko dla moli książkowych. Na bieżąco redaktorzy portalu przeszukują zasoby biblioteki, a najciekawsze znaleziska prezentują i opisują na blogu i facebooku.

- Ewa Majdecka, [Polona – cyfrowa Biblioteka Narodowa](#), Pracownia Otwierania Kultury

Cyfrowe Muzeum Narodowe

[Cyfrowe MNW](#)

Dzieła sztuki

[Cyfrowe Muzeum Narodowe](#) to portal, który prezentuje ponad 60 000 dzieł sztuki z kolekcji Muzeum Narodowego w Warszawie. Portal pozwala na pobieranie wybranych reprodukcji w wysokiej rozdzielczości, wyszukiwanie dzieł przy pomocy osi czasu, według kategorii, tematu dzieła i innych kryteriów.

Wyszukiwanie i pobieranie obiektów

Wyszukiwanie obiektów umożliwia zakładka [katalog zbiorów](#). Pozwala on na szukanie dzieł wybranych twórców, wyszukiwanie dzieł sztuki według typu (np. obraz, rysunek, rzeźba, moneta itd.), wyszukiwanie przy pomocy osi czasu, a także wyszukiwanie tylko tych dzieł, które dostępne są do dalszego wykorzystania (domena publiczna). Wyszukiwarka dostępna jest również w języku angielskim. Serwis działa także w wersji mobilnej – można przeglądać go przy pomocy smartfona.

Oprócz skanu i metadanych (informacji o twórcy, technice, czasie i miejscu powstania dzieła i innych), do wielu dzieł sztuki w cyfrowym Muzeum Narodowym dołączony jest rozbudowany opis dzieła, audiodeskrypcja, arkusz edukacyjny oraz karta obiektu zawierająca dodatkowe informacje.

Kolekcje tematyczne

Podobnie jak w przypadku Polony, w portalu Muzeum Narodowego znajdziemy [kolekcje tematyczne](#) – zbiory obiektów, które łączy wspólny motyw przewodni (między innymi, [Jan Matejko](#), [Stanisław Wyspiański](#), Jacek Malczewski, Józef Mehoffer).

Odrębną propozycją są [ścieżki tematyczne](#) dostępne w serwisie CMNW: są to rozbudowane prezentacje multimedialne, złożone z obrazów i tekstów, składających się na rozbudowane narracje, pozwalające zwrócić uwagę np. na wybrane szczegóły omawianych obrazów. Założenie

konta w serwisie umożliwia tworzenie i zapisywanie własnych kolekcji, do których można wrócić w dowolnej chwili.

Obiekty w domenie publicznej

Wyszukiwarka w sekcji „katalog zbiorów” daje możliwość wyszukiwania zbiorów w domenie publicznej, które można pobierać na swój komputer w wysokiej rozdzielczości, a następnie w dowolny sposób wykorzystywać w twórczych działaniach edukacyjnych. Zbiory te oznaczone zostały znakiem domeny publicznej.

Arkusze edukacyjne do druku

Portal Cyfrowe Muzeum Narodowe zawiera również [ponad 100 arkuszy edukacyjnych](#) związanych z prezentowanymi w nim zbiorami, do pobrania w formacie PDF. Dodatkowo, [strona internetowa Muzeum Narodowego w Warszawie](#) prowadzi do [kilkudziesięciu rozbudowanych arkuszy edukacyjnych](#) do druku, profesjonalnie ilustrowanych i opracowanych w kontekście historii i kultury Polski oraz dzieł w kolekcji muzeum. Do pobrania są m.in. arkusze:

- [W blasku średniowiecza](#)
- [Na tropie Bitwy pod Grunwaldem](#)
- [Na tropie XIX wieku](#)

Na luzie: Cięta sztuka

Od końca 2020 roku Muzeum Narodowe zaprasza do udziału w internetowym konkursie [Cięta sztuka](#): zadaniem uczestników jest wykonanie fotomontażu, kolażu, animacji GIF, torby z nadrukiem lub dowolnego innego obiektu z wykorzystaniem dzieł sztuki z cyfrowej kolekcji MNW z domeny publicznej.

Stwórz własne dzieło w dowolnej technice – to może być kolaż, gif, animacja, projekt koszulki, bombki lub coś innego, na co nikt inny nie wpadł, udostępnij swoją pracę na Facebooku lub Instagramie z hasztagami: #OtwarteNarodowe #konkursCiętaSztuka

- Muzeum Narodowe w Warszawie, [Aktualności – Konkurs „Cięta sztuka”](#)

Najlepsze prace są publikowane na społecznościowych profilach muzeum na Facebooku i Instagramie. W grudniowej odsłonie konkursu [wyróżnione zostały prace](#) Kingi Zomrowskiej i Justyny Kanownik – uczennic Liceum Sztuk Plastycznych w Gronowie Górnym.

Na luzie: aplikacja Muselfie

Aplikacja mobilna [Muselfie](#) pozwala łączyć obrazy z kolekcji Muzeum Narodowego w Warszawie z własnymi zdjęciami – wstawić swoje zdjęcie w obraz z kolekcji. Tak stworzonymi kolażami można podzielić się ze znajomymi oraz w mediach społecznościowych. Muzeum zachęca do zabawy dziedzictwem kulturowym.

Dzięki Muselfie można remiksować znajdujące się w domenie publicznej zasoby MNW i tworzyć z nich kolaże. Aplikacja umożliwia użytkownikom stworzenie własnej kartki urodzinowej, memów oraz innych grafik wykorzystaniem prac ulubionych artystów, np. obrazów: *Żydówka z pomarańczami*, *Hamlet polski*, *Mężczyzna jedzący raki*, *Portret Stanisława Augusta z klepsydrą*. Aplikacja jest darmowa, działa na urządzeniach z systemem Android oraz iOS.

- [Muzeum Narodowe w Warszawie](#)

Narodowe Archiwum Cyfrowe

szukajwarchiwach.gov.pl

Szukaj w archiwach to serwis internetowy prowadzony przez [Narodowe Archiwum Cyfrowe](#), w którym dostępne są skany i opisy materiałów archiwalnych zgromadzonych w polskich archiwach – historyczne fotografie, dokumenty, mapy i inne obiekty. Obecnie w serwisie dostępnych jest ponad 38 milionów materiałów archiwalnych. Skany materiałów archiwalnych pochodzą ze zbiorów polskich archiwów państwowych i innych instytucji – w sumie z ponad 101 archiwów i kolekcji.

Łatwość wyszukiwania interesujących informacji gwarantuje prosta w obsłudze wyszukiwarka, która oferuje wiele przydatnych filtrów i opcji. Dla początkujących użytkowników przygotowano [instrukcję, jak korzystać z wyszukiwarki](#).

Z serwisu szukajwarchiwach.gov.pl korzystać mogą genealodzy, studenci, uczniowie, nauczyciele, pracownicy nauki oraz wszystkie inne osoby zainteresowane korzystaniem z zasobu polskich archiwów.

Kolekcje tematyczne

Portal NAC zawiera aż [kilkaset kolekcji tematycznych](#) prezentujących archiwalne fotografie z zakresu historii Polski, historii życia społecznego i kulturalnego, sportu w Polsce, folkloru i kultury ludowej i wielu innych dziedzin. Fotografie z serwisu mogą być doskonałym uzupełnieniem lekcji historii, języka polskiego, wiedzy o społeczeństwie, historii sztuki, wychowania fizycznego i innych.

Ilustracja: Drużyna koszykarek z klubu sportowego IKP Łódź, fot. Adam Jankowski, sygn. 3/1/0/14/700a, Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna

Domena publiczna

Większość materiałów znajdujących się w serwisie należy do domeny publicznej. Narodowe Archiwum Cyfrowe prosi użytkowników chcących wykorzystać materiały w swoich pracach o podanie informacji, że pochodzą one z NAC.

Kopie materiałów archiwalnych prezentowane w serwisie, o ile nie zastrzeżono inaczej w opisach tych materiałów lub na samych kopiach cyfrowych, mogą być w dowolny sposób wykorzystywane, w tym pobierane ze strony na dysk lokalny, kopiowane i rozpowszechniane w inny sposób z wykorzystaniem dowolnej techniki.

- Narodowe Archiwum Cyfrowe, [O serwisie](#)

Wyszukaj archiwalne zdjęcia swojej miejscowości!

Jednym z wielu pomysłów na zajęcia z wykorzystaniem zasobów NAC może być przygotowanie prezentacji z wykorzystaniem archiwalnych fotografii lub dokumentów dotyczących miejscowości, w której znajduje się szkoła. Sprawdź, ile materiałów znajdziesz w portalu – skorzystaj z wyszukiwarki i przeglądaj historyczne zdjęcia i dokumenty.

Muzeum Historii Polski

muzhp.pl

Ciekawie o historii: artykuły popularnonaukowe

[Portal Muzeum Historii Polski](#) zawiera wiele różnorodnych materiałów edukacyjnych, które pozwalają urozmaicić naukę historii. Wśród nich na stronie znajduje się ponad [100 artykułów o tematyce historycznej](#) (dostępnych do wykorzystania w dalszej pracy na licencji CC BY). Artykuły są napisane tak, aby przybliżyć i poszerzać wiedzę historyczną i przygotowane przez specjalistów. Artykuły można pobierać na swój komputer w formacie PDF do druku. Wśród artykułów znajdziemy między innymi: [Wesele po weselu](#), [Powstanie Listopadowe: więcej niż romantyczny zryw](#), [Stanisław August Poniatowski i Konstytucja 3 maja](#), [Jak uchwalono Konstytucję 3 Maja](#), [Punkt zwrotny bitwy pod Grunwaldem](#), [Powstanie styczniowe](#), [Tadeusz Kościuszko – człowiek,](#)

który wyprzedzał swoje czasy i wiele innych tekstów. Na portalu dostępne są też [quizy historyczne](#), audiobooki i podcasty historyczne.

Portale edukacyjne

Portale to nowoczesne, opracowane ze szczegółami, rozbudowane multimedialne prezentacje na temat [Tadeusza Kościuszki](#), [Jana Karłowicza](#) oraz [odzyskania przez Polskę niepodległości](#). Każdy z portali jest rozbudowaną narracją zawierającą zdjęcia, materiały audiowizualne słowniczek pojęć, słowniczek biograficzny i inne pomocnicze materiały.

- [Tadeusz Kościuszko – człowiek idei](#)
- [Jan Karłowicz i jego czasy](#)
- [Odważmy się być wolnymi](#)

Wystawy historyczne w portalu Google Arts and Culture

Muzeum Historii Polski przygotowało również 20 narracyjnych [wystaw – prezentacji multimedialnych](#) w portalu Google Arts and Culture. Treść dostępna jest w języku polskim i angielskim.

Esero

esero.kopernik.org.pl

[ESERO](#) to program edukacyjny przygotowany przez specjalistów z Europejskiej Agencji Kosmicznej (ESA) wspólnie z Centrum Nauki Kopernik. Celem programu jest rozwijanie zainteresowania młodzieży naukami ścisłymi i wspieranie zdobywania wiedzy z zakresu technologii, nauki i matematyki. Program Esero jest oparty o działania zespołowe, współpracę i rozwijanie pasji.

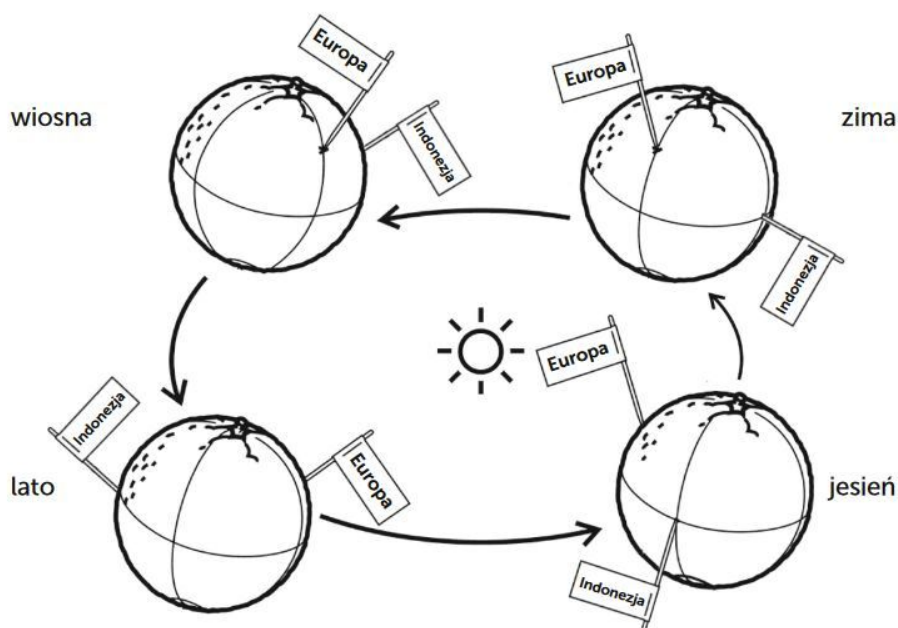
Scenariusze lekcji i arkusze do zajęć

W serwisie znajdziemy [kilkadziesiąt rozbudowanych scenariuszy lekcji](#), każdy z których zawiera szczegółowe instrukcje dla nauczyciela oraz gotowe karty pracy dla uczniów.

Wyszukiwarka na stronie umożliwia filtrowanie dostępnych scenariuszy według poziomu nauczania (klasy 1-3, klasy 4-6, klasy 7-8 oraz szkoły ponadpodstawowe) lub według przedmiotu (biologia, chemia, fizyka, geografia, WOS, historia, matematyka). Scenariusze i arkusze można pobierać ze strony w formacie PDF, a nawet modyfikować w dowolny sposób – są dostępne na wolnej licencji CC BY 2.0.

Zawartość proponowanych materiałów docenią nie tylko nauczyciele przedmiotów ścisłych i przyrodniczych. Zdobywanie wiedzy o kosmosie poszerza horyzonty myślowe, pobudza wyobraźnię i udowadnia, że siła ludzkości zawiera się zarówno w postępie cywilizacyjnym i technologicznym, jak i w kultywowaniu bogatej kultury i historii nauki. Wszyscy pracujący przy projekcie ESERO mają nadzieję, że pokazanie tak szerokiego spektrum wiedzy na wczesnym etapie edukacji uświadomi młodym ludziom, jak wiele jest przed nimi do odkrycia i osiągnięcia oraz sprawi, że ich wrodzona ciekawość świata nigdy nie minie.

- Esero.kopernik.org, [Materiały edukacyjne](#)

[Pory roku na świecie](#). Scenariusz lekcji. [Centrum Nauki Kopernik](#), ESA (Esero). [CC BY-SA 2.0](#)

Filmoteka Szkolna

filmotekaszkolna.pl

Filmoteka Szkolna to program realizowany jest przez [Filmotekę Narodową – Instytut Audiowizualny](#). Program jest skierowany ściśle do szkół podstawowych i ponadpodstawowych, a dostęp do filmów, scenariuszy i dodatkowych treści w serwisie może uzyskać każdy nauczyciel i uczeń. Serwis zawiera kilkadziesiąt [rozbudowanych scenariuszy zajęć edukacji filmowej](#). Do każdego z nich dołączone są pełnometrażowe filmy, krótkie komentarze wideo przygotowane jako materiały uzupełniające, informacje o filmie i reżyserze, sceny do analizy, materiały metodyczne, broszury do pobrania i wydruku oraz instrukcje pozwalające na przeprowadzenie zajęć w swojej szkole.

Wszystkie materiały oraz filmy są dostępne za pośrednictwem strony projektu. Każda z [lekcji](#) opracowana jest wokół hasła problemowego, na przykład „Metafory prawdy”, „Rozdroża historii”, „W kręgu tradycji romantycznej” czy „Polska w nowym obyczaju”.

Korzystanie z serwisu

Aby uzyskać dostęp do bogatych materiałów w serwisie, trzeba zarejestrować się za pomocą formularza dla nauczycieli. Po otrzymaniu potwierdzenia rejestracji można uzyskać dostęp do ponad 120 pełnometrażowych filmów i pełnej wersji serwisu.

Doskonale opracowane materiały zawarte w serwisie mogą uzupełnić zajęcia języka polskiego, historii, historii sztuki i wiedzy o społeczeństwie.

Przygotowany materiał dydaktyczny ma nauczyć młodzież świadomego i krytycznego obcowania ze sztuką filmową, a także rozpoznawania środków wyrazu i instrumentów formalnych, którymi posługuje się film. Pozwala zrozumieć rolę twórczości filmowej w życiu społecznym i artystycznym – jej udział w dyskursie o kondycji państwa, historii, człowieku, twórczości.

- [Filmoteka szkolna](#)

Regionalne muzea i archiwa cyfrowe

W tej sekcji znajdziecie wybrane serwisy regionalnych instytucji kultury zawierające materiały, które mogą się przydać na zajęciach.

Wirtualne Muzea Małopolski

muzea.malopolska.pl

Wirtualne Muzea Małopolski (WMM) to portal, w którym znajdziemy ponad [1200 zdigitalizowanych eksponatów](#) z kilkudziesięciu małopolskich muzeów – między innymi Królewskiej Katedry na Wawelu, Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha czy Muzeum Tatrzańskiego im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem (wszystkie muzea można zobaczyć na [specjalnie przygotowanej mapie](#)). Każdy z obiektów w serwisie to więcej, niż tylko zdjęcie lub skan. Eksponaty są dostępne w formie fotografii, zdjęć 3D, zawierają dokładne opisy.

Przeglądanie i pobieranie treści

Na stronie pojedynczego obiektu-zabytku znajdziemy jego zdjęcie lub zestaw zdjęć 3D, w niektórych przypadkach – model 3D, a także rozbudowany opis eksponatu. Fotografie z różnych punktów widzenia można powiększać na pełny ekran, przybliżać i oglądać w wysokiej rozdzielczości, a także pobierać na swój komputer. Zdjęcie z opisem można pobrać na swój komputer w kilku formatach – DOC, ODT, PDF, RTF lub sam opis w pliku TXT.

Interpretacje i lekcje

Wiele obiektów wykorzystano do przygotowania przekrojowych [interpretacji – prezentacji multimedialnych](#). Dostępne są też [dźwiękowe narracje na temat wybranych eksponatów](#) w plikach audio oraz audiodeskrypcje.

Większość eksponatów w serwisie WMM udostępniono na wolnej licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 3.0 Polska (CC-BY 3.0 PL), a obiekty, co do których prawa autorskie już wygasły dostępne są w domenie publicznej (informacje na ten temat znajdziemy przy każdym z prezentowanych eksponatów).

Eksponaty w 3D

Blisko tysięcy obiektów zdigitalizowano w postaci obiektu 3D. Wszystkie można oglądać w najdrobniejszych szczegółach [na portalu Sketchfab](#).

Muzeum Narodowe w Krakowie

zbiory.mnk.pl

Portal Muzeum Narodowego w Krakowie pozwala oglądać i pobierać na swój komputer ponad 100 tysięcy dzieł sztuki.

Przeglądanie i pobieranie obiektów

Przeglądanie i pobieranie eksponatów jest możliwe bez rejestrowania się w serwisie. Możemy skorzystać z wyszukiwarki w [katalogu zbiorów](#) lub z wyszukiwania zaawansowanego. Na stronie wybranego dzieła znajdziemy jego skan w wysokiej rozdzielczości, który można pobrać na swój komputer. Można również pobrać kartę obiektu zawierającą mniejszą wersję dzieła wraz z dołączonymi metadanymi i opisem eksponatu w formacie PDF. Portal pozwala także na tworzenie własnych kolekcji po założeniu konta użytkownika.

Portal proponuje również [galerie tematyczne](#), a także eseje o historii i historii sztuki, na przykład [Artur Grottger – malarz powstania styczniowego](#), [Być jak Cezar](#), [Jan Matejko](#), [Moda na Tatry](#).

Druki i karty pracy

Na stronie Muzeum Narodowego w Krakowie w sekcji „[pliki do pobrania dla nauczycieli](#)” znajduje się kilkanaście kart pracy poświęconych zagadnieniom z zakresu lekcji historii, historii sztuki, literatury polskiej, między innymi:

- [Czas Honoru. Droga do niepodległości](#)
- [Zawsze młoda. Sztuka polska około 1900](#)
- [Gra „przygotowania do Wesela”](#)

Muzeum Tatrzańskie

muzeumtatrzańskie.pl/portal

W portalu Muzeum Tatrzańskiego im. dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem dostępnych jest kilka kolekcji obiektów cyfrowych, w tym [kolekcja fotografii](#), [kolekcja sztuki](#) oraz kolekcja przyrodnicza, zawierająca [zbiory geologiczne Tytusa Chałubińskiego](#).

W zbiorach sztuki znajduje się [kolekcja prac Stanisława Ignacego Witkiewicza](#) oraz [Wojciecha Brzezi](#), a także kolekcja [Sztuki piękne pod Tatrami](#) zawierająca m.in. prace Zofii Stryjeńskiej, Władysława Skoczylasa, Leona Wyczółkowskiego i innych wybitnych artystów. Wszystkie eksponaty są oznaczone jako domena publiczna, można je zatem wykorzystywać w twórczych projektach edukacyjnych.

Otwarta kultura- otwarta edukacja

Nawigator szkolny

Otwarta kultura, otwarta edukacja

Opisywane w poprzedniej sekcji instytucje kulturalne udostępniają wiele swoich zbiorów w sposób otwarty, czyli taki, który pozwala nie tylko na korzystanie z nich podczas lekcji, oglądanie czy drukowanie, ale również na ich modyfikowanie, wybór dowolnych fragmentów, przekształcanie w dowolny sposób, włączanie do własnych prac – zgodnie z prawem. Dzięki [domenie publicznej](#) i [wolnym licencjom](#) możesz nie tylko modyfikować teksty, grafiki i inne utwory, ale także włączać je do własnych prac i publikować – na przykład w internecie. Dzięki temu nauczyciele, a także uczniowie, stają się nie tylko odbiorcami kultury i edukacji, ale także jej twórcami.

Otwarta edukacja

Otwarte zasoby edukacyjne to bezpłatnie, publicznie dostępne (na przykład w sieci) treści (książki, kursy, arkusze, materiały wizualne, audio i inne), udostępniane wraz z prawem do ich dalszego wykorzystania i dowolnej modyfikacji. Otwartymi zasobami edukacyjnymi mogą być podręczniki, kursy online, prezentacje multimedialne, lekcje, scenariusze lekcji, testy, programy komputerowe, filmy, reprodukcje dzieł sztuki czy fotografie – dowolne utwory, które można wykorzystać w procesie kształcenia.

Do otwartych zasobów edukacyjnych zaliczamy treści opracowane specjalnie dla określonego programu nauczania, ale także wszystkie inne otwarte zasoby – między innymi opisywane w tym serwisie eksponaty muzealne w formie cyfrowej, skany książek w bibliotekach cyfrowych czy archiwalne zdjęcia. Udostępnianie przez instytucje kulturalne skarbów dziedzictwa w formie otwartej (oznaczanie eksponatów znakiem domeny publicznej, udostępnianie materiałów na wolnych licencjach) oznacza, że wspierają one rozwój otwartej kultury – zbioru dzieł kultury w powszechnym obiegu, traktowanych jako dobro wspólne.

Otwarte zasoby edukacyjne to takie, które można swobodnie wykorzystywać, modyfikować i udostępniać innym. Zapewnienie otwartości prawnej, technologicznej i ekonomicznej odpowiada na wiele postulatów nowoczesnej edukacji: zachęca nauczycielki/li do bycia twórcami materiałów i dzielenia się nimi, aktywizuje uczących się, buduje więzi. Oznacza też oszczędności, przy jednoczesnym zwiększeniu dostępności. Otwartość może mieć wpływ na pracę poszczególnych nauczycielek/li, szkoły, ale także całego systemu edukacji.

W Polsce otwartą edukację, naukę i kulturę wspiera [Koalicja Otwartej Edukacji](#). Eksperti KOED przygotowali kompendium wiedzy na temat otwartej edukacji i pracy z otwartymi zasobami edukacyjnymi pod tytułem [Otwarte Zasoby Edukacyjne. Szukaj, twórz, dziel się](#) – publikacja ta zawiera odpowiedzi na często zadawane pytania związane z wykorzystaniem otwartych treści w edukacji, tworzeniem i publikowaniem własnych materiałów.

Twórz własne otwarte zasoby edukacyjne

Jako użytkownicy korzystamy z książek, zdjęć i lekcji zamieszczonych online przez inne osoby i instytucje. Jeśli są to zasoby otwarte, mamy możliwość włączenia ich do własnych prac, prezentacji lub publikacji. Jeśli to my opublikujemy arkusz edukacyjny lub kartę pracy online, być może nauczyciele lub uczniowie w innej szkole lub miejscowości będą mogli wykorzystać fragmenty naszej pracy, lub np. włączyć ją do większego zbioru lub opracowania (oznaczając nasz wkład).

Dostępność otwartych zasobów edukacyjnych w internecie ogromnie poszerza wachlarz materiałów, z których bezpłatnie korzystać mogą wszyscy nauczyciele i uczniowie. Pozwala też każdemu włączyć się do tworzenia treści poprzez poprawki, modyfikacje, adaptacje pierwotnych materiałów – umożliwia aktywny udział w procesie tworzenia informacji.

Zacznij od remiksu

Instytucje, które udostępniają swoje zdigitalizowane zbiory online, zachęcają odbiorców do twórczych eksperymentów z cyfrowymi kolekcjami dostępnymi jako otwarte zasoby. Na stronach biblioteki cyfrowej POLONA znajdziemy [szczegółowe instrukcje i wskazówki](#), jak pobierać obiekty i wykorzystywać je do wykonania plakatów, grafik, nadruków na koszulki i torby.

Codziennie około 2 tysięcy zdigitalizowanych obiektów trafia na strony Polony, a jej zasoby w tym momencie obejmują ponad 2 miliony pozycji. Zachęcamy do ich wykorzystania, do twórczej pracy i zabawy z nimi. Z pobranego obrazka czy książki można wybrać ciekawy detal i ustawić jako tapetę monitora. Można go przerobić na pocztówkę, papierową bądź elektroniczną. Można użyć takich fragmentów do projektowania większej grafiki, plakatu, ulotki czy ilustracji do autorskiej publikacji.

Obiekty z POLONY świetnie nadają się do wykorzystywania jako nadruki – na koszulkach, t-shirtach, bluzach, kubkach, torbach, poduszkach, etui na telefon, albo po prostu jako afisze do powieszenia na ścianie. Wszystko to jest absolutnie za darmo.

- [Jak twórczo wykorzystać dzieła z polona.pl](http://jak.tworczo.wykorzystac.dzieła.z.polona.pl), Biblioteka Narodowa

Agnieszka Kępa, [Gdzie się podziały... te dni pełne wolności](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gdzie_się_podziały..._te_dnipełne_wolności), Wikimedia Commons, [CC BY-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Coraz większą popularnością cieszą się konkursy na kolaże, GIFy i [inne formy remiksowania](#) grafik udostępnianych przez instytucje kulturalne. Kampania [Poużywaj sobie](#), której organizatorem było Centrum Cyfrowe, zachęcała wszystkich do tworzenia kolaży z wykorzystaniem zbiorów sześciu warszawskich instytucji oraz grafik dostępnych w serwisie Wikimedia Commons (dla wszystkich, którzy chcieliby spróbować, dostępny jest [scenariusz warsztatów](#)). Do konkursu pod tym samym tytułem, zorganizowanym przez Stowarzyszenie Wikimedia Polska, [zgłoszono ponad 200 prac](#).

Od końca 2020 roku trwa cykl [Cięta sztuka](#) organizowany przez Muzeum Narodowe w Warszawie. Muzeum zachęca użytkowników serwisu Cyfrowe MNW do tworzenia nowych treści na podstawie cyfrowej kolekcji:

Zapraszamy do eksperymentowania z dziełami sztuki z kolekcji MNW! Tnijcie, przeklejajcie, animujcie – co tylko przyjdzie Wam do głowy.

- Muzeum Narodowe w Warszawie, [Aktualności – Konkurs „Cięta sztuka”](#)

Konkurs prowadzony jest w mediach społecznościowych MNW. W grudniowej odsłonie konkursu [wyróżnione zostały prace](#) Kingi Zomrowskiej i Justyny Kanownik – uczennic Liceum Sztuk Plastycznych w Gronowie Górnym.

Domena publiczna

Kultura jest jak wielka kamienica, której nigdy nie przestajemy budować. Na już ułożonych cegłach kładziemy kolejne piętra tekstów i znaczeń. Kultura rozwija się w czasie. Jej rozwój uzależniony jest od tego, czy mamy prawo do korzystania z osiągnięć naszych poprzedników.

- Joanna Ruta Baranowska, [Lekcja: Domena publiczna](#), serwis edukacjamedialna.edu.pl, CC BY-SA 3.0.

Do domeny publicznej (ang. public domain) należą wszystkie rodzaje twórczości, z których można swobodnie korzystać, gdyż nie obowiązują ograniczenia autorskich praw majątkowych, ponieważ [prawa te wygasły](#) (lub nie są przedmiotem prawa autorskiego, jak dokumenty urzędowe). Domena publiczna – zbiór utworów, z których wszyscy możemy korzystać bez ograniczeń – to dobro wspólne całego społeczeństwa i bardzo istotna część kultury, bez której rozwój twórczości, kultury i nauki byłby bardzo trudny. Utwory, do których prawa wygasły, bardzo często należą do kolekcji muzeów, archiwów i bibliotek.

Znajdujących się w domenie publicznej dzieł można swobodnie i bezpłatnie używać — poznawać je, kopiować i rozpowszechniać, opracowywać na nowo i twórczo przekształcać. W Polsce prawa majątkowe wygasają po 70 latach po śmierci autora. Uważa się, że właśnie domena publiczna jest warunkiem swobodnego rozwoju kultury i nauki.

- Joanna Ruta Baranowska, [Lekcja: Domena publiczna](#), serwis edukacjamedialna.edu.pl, CC BY-SA 3.0. [Zobacz całą lekcję w serwisie Edukacja Medialna](#)

Znak Domeny Publicznej

[Znak Domeny Publicznej 1.0](#) (ang. Public Domain Mark) to znak graficzny, który informuje, że dany utwór nie jest objęty żadnymi ograniczeniami wynikającymi z majątkowego prawa autorskiego. Znak ten pozwala użytkownikom internetu łatwo zidentyfikować utwory, które mogą wykorzystywać w swojej pracy i legalnie modyfikować w dowolny sposób i publikować razem z innymi materiałami. Znak ten wykorzystuje na swoich stronach wiele muzeów, archiwów i bibliotek cyfrowych z całego świata, znajdziecie go także w wielu polskich portalach.

Udostępniając zdigitalizowane zasoby z kolekcji, instytucje mogą wykorzystać Znak Domeny Publicznej, aby dać swoim odbiorcom wyraźną informację na temat statusu prawnego konkretnego utworu. Zasoby z domeny publicznej mogą bowiem być przez nich wykorzystywane i przetwarzane (*re-use*) do własnych celów. Dzięki jasnej informacji na temat statusu utworu, potencjalni użytkownicy nie muszą się obawiać, że naruszą prawo korzystając z utworu.

- Aleksandra Janus, [Wszystko, co chcieliście wiedzieć o Public Domain Mark, ale baliście się zapytać](#), Pracownia otwierania kultury

A zatem – jeśli w kolekcji muzealnej w sieci lub bibliotece cyfrowej znajdziesz dzieło, które oznaczone jest znakiem domeny publicznej, można taki obiekt swobodnie wykorzystywać w autorskich skryptach, arkuszach edukacyjnych, scenariuszach lekcji, na plakatach i w dowolnych innych działaniach.

Prace, w których wykorzystacie utwory z domeny publicznej, dowolnie zmodyfikowane, nadal wypada podpisać imieniem i nazwiskiem ich twórcy, tytułem oryginalnego utworu oraz podać źródło, z którego pochodzi (na przykład: nazwę muzeum lub biblioteki cyfrowej, i gdzie to możliwe – link).

CC Zero

Twórcy mogą dzielić się swoimi utworami, wybierając jedną z licencji Creative Commons; niektórzy decydują się przenieść utwór do domeny publicznej bez konieczności oczekiwania, aż upłynie określony w prawie okres ochronny. Utwory, które autorzy zdecydowali się „przed czasem” włączyć do domeny publicznej – czyli zrzec się praw majątkowych do nich – są oznaczone symbolem [Creative Commons Zero](#). Z takich utworów można swobodnie korzystać tak jak z utworów w domenie publicznej.

Wolne licencje Creative Commons

Wolne licencje Creative Commons to licencje, dzięki którym wszyscy mogą w łatwy sposób wykorzystywać i udostępniać utwory. [Istnieje więcej licencji Creative Commons](#), ale tylko wolne licencje umożliwiają swobodny obieg treści, dowolne modyfikacje, a także wykorzystanie utworów zależnych w celach komercyjnych. Dlatego – na przykład – wszystkie treści w Wikipedii i jej bibliotece mediów, serwisie Wikimedia Commons, są objęte wolnymi licencjami. Wolne licencje pozwalają – o ile wypełnimy proste warunki – na wykorzystywanie zasobów, które jeszcze nie należą do domeny publicznej. Warunkiem użycia utworu na takiej licencji jest, abyśmy w opisie naszego nowego utworu (czyli [utworu zależnego](#) – karty pracy, artykułu, fotomontażu) podali informacje o twórcy i źródle oryginału, i informację o licencji. W przypadku licencji CC BY-SA dodatkowym warunkiem jest, abyśmy sami objęli nasz nowy utwór taką samą licencją.

Dwie wolne licencje Creative Commons to [CC BY \(Creative Commons Uznanie Autorstwa\)](#) i [CC BY-SA \(Creative Commons Uznanie Autorstwa — Na Tych Samych Warunkach\)](#). Zezwalają one na swobodne wykorzystanie, rozpowszechnianie i udostępnianie utworów. Licencja CC-BY wymaga, abyśmy wykorzystując utwór, podali informacje o twórcy oryginału i źródle; licencja CC BY-SA wymaga dodatkowo, aby nasz nowy utwór został opublikowany na tej samej licencji.

Na co dzień spotykamy się z materiałami publikowanymi na wolnych licencjach. Dzięki nim może się rozwijać np. Wikipedia — największa encyklopedia na świecie.

- Joanna Ruta Baranowska, [Lekcja: Wolne licencje](#), serwis edukacjamedialna.edu.pl,
CC BY-SA 3.0. [Zobacz całą lekcję](#) w serwisie Edukacja Medialna

Udostępniając utwory na wolnej licencji jako twórca wiesz, że ludzie będą starać się podpisywać Twoje prace Twoim nazwiskiem. Użytkownikom pozwalasz na kopiowanie, rozpowszechnianie, wykorzystywanie oraz modyfikowanie twojego dzieła.

Edukacyjny recycling

Wszystko, co należy do domeny publicznej, a także każdy utwór udostępniony na jednej z dwóch opisanych wyżej licencji, można włączyć do własnego, autorskiego arkusza zajęć, scenariusza lekcji, programu, kursu, strony internetowej czy projektu.

Jeśli sami udostępnimy nasze prace na wolnej licencji, inne osoby będą mogły je dalej modyfikować w przyszłości, na przykład – dodać rozdział, poprawić błędy, zmienić ilustrację, zaadaptować na potrzeby kursu trwającego dłużej lub krócej, przerobić na prezentację w Power Poincie, i tak dalej. W ten sposób nie musimy tworzyć wszystkiego od zera, lecz wykorzystać efekty pracy innych. Można to nazwać „edukacją zero waste” – nasza praca, zamiast lądować w szufladzie, także może być dalej wykorzystywana, jeśli zdecydujemy się ją opublikować online na wolnej licencji.

Gdzie szukać obiektów, które można wykorzystywać?

Portale instytucji kultury

Obiekty z domeny publicznej można łatwo znaleźć między innymi w:

- [Bibliotece cyfrowej POLONA](#),
- portalach Muzeum Narodowego: Cyfrowe MNW oraz [Zbiory MNK](#),
- serwisie [Szukaj w archiwach](#) (Narodowym Archiwum Cyfrowym),
- portalu [Wirtualne Muzea Małopolski](#),
- [Kolekcji Polskiej Akademii Umiejętności](#),
- portalu [Muzeum Tatrzańskiego w Zakopanem](#).

Obiekty udostępnione na wolnych licencjach CC BY i CC BY-SA można znaleźć między innymi w serwisach:

- [Wirtualne Muzea Małopolski](#),

- Esero.kopernik.org,
- [Kolekcje – Narodowe Muzeum Morskie](#),
- [Otwarta Zachęta](#), serwis Zachęty – Narodowej Galerii Sztuki,
- [Muzeum Historii Polski](#),
- [Katalog zbiorów Polskiej Akademii Umiejętności](#),
- [Sztuka 24h](#) – galeria Bunkier Sztuki w Krakowie.

Inne strony

- [Biblioteka internetowa Wolne Lektury](#)
- [Otwarte Zasoby](#) – blog o otwartych materiałach edukacyjnych w sieci
- [Wikimedia Commons](#) – repozytorium ilustracji Wikipedii; znaleźć tu można materiały ilustracyjne na każdy temat. W tej bibliotece multimedialnych znajduje się już ponad 68 milionów obiektów cyfrowych.

Wyszukiwarki

- [Wyszukiwarka Federacji Bibliotek Cyfrowych](#) pozwala przeszukiwać zbiory 150 polskich bibliotek cyfrowych. Bardzo pomocne są filtry wyszukiwania, które umożliwiają szukanie tylko obiektów w domenie publicznej lub na wolnych licencjach CC BY i CC BY-SA. [Zamieszczona na stronie FBC prezentacja](#) zawiera podstawowe informacje na temat tego serwisu na 5 slajdach, które obejrzysz w minutę.
- [Wyszukiwarka Europeany](#) przeszukuje cyfrowe zbiory muzeów z całej Europy. Tu również można filtrować wyniki według licencji i przynależności do domeny publicznej; skrótem do wszystkich pasujących wyników jest opcja „Czy mogę to wykorzystać? – Tak, ale pamiętaj o podaniu źródła„. Europeana oferuje także wiele kolekcji tematycznych, opisanych w języku angielskim – na przykład, w 2020 roku jedną z kolekcji, związaną z panującymi na świecie warunkami epidemii, była [galeria „Mycie rąk”](#) zawierająca grafiki, zdjęcia i dzieła sztuki związaną z tą czynnością higieniczną na przestrzeni wieków.

Jeśli chcesz opublikować swoje materiały dydaktyczne w internecie tak, aby inni nauczyciele i nauczycielki lub uczniowie mogli z nich skorzystać lub je rozwijać, opisz swoje prace jako dostępne na jednej z wolnych licencji Creative Commons. Najprostszym rozwiązaniem jest licencja Creative

Commons [Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach](#) (CC BY-SA) – dzięki niej można korzystać z prac oznaczonych tą samą licencją.

Jak poprawnie opisać utwór na wolnej licencji?

Jeśli chcesz opublikować pracę, w której zawarte są fragmenty innych utworów, które pochodzą z sieci, a które należą do domeny publicznej lub udostępniono je na wolnych licencjach, w opisie Twojej autorskiej pracy (w stopce, na ostatniej stronie, w opisie, w napisach końcowych itp.) umieść listę tych utworów. Dla każdego z nich trzeba podać:

- Nazwisko lub pseudonim twórcy / twórców,
- Tytuł utworu,
- Źródło (link do serwisu, w którym zamieszczono oryginał)
- Nazwę licencji lub jej skrót oraz link do pełnej wersji licencji ([wszystkie licencje znajdują się na stronie creativecommons.pl](#). Wystarczy podać adres URL – link – do wersji licencji pod tytułem „przystępne podsumowanie”).

W praktyce będzie to wyglądać tak:

Imię i nazwisko twórcy/twórców +

Tytuł utworu +

źródło, np. *Muzeum Abc* lub serwis *Xyz* +

licencja: CC-BY 4.0, link do:

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>

Na przykład, jedna z ilustracji wykorzystanych na tej stronie została podpisana:

Agnieszka Kępa, [Gdzie się podziały... te dni pełne wolności](#),

Wikimedia Commons, [CC BY-SA 4.0](#)

Przewodniki i instrukcje

Szczegółowe informacje na temat wykorzystywania zasobów internetu we własnych autorskich pracach oraz tworzeniu własnych otwartych zasobów edukacyjnych znaleźć można w licznych publikacjach – większość z nich jest dostępna online.

Przejrzystą prezentację przybliżającą temat przygotowała Fundacja Centrum Cyfrowe na stronie [Otwarta kultura. Prawo autorskie, otwartość i kultura dzielenia się](#).

Przygotowana specjalnie z myślą o nauczycielach publikacja, która szczegółowo opisuje możliwości, jakie daje praca z materiałami dostępnymi w sieci, a także metody ich wykorzystania i publikowania online to wspomniany już przewodnik [Otwarte Zasoby Edukacyjne. Szukaj, twórz, dziel się](#). Autorami są eksperci Koalicji Otwartej Edukacji – Aleksandra Czetwertyńska, Karolina Grodecka, Katarzyna Górkiewicz, Kamil Śliwowski i Katarzyna Werner.

Jasna informacja i bezpośrednia zachęta do tego, by brać dane treści i wykorzystywać je dalej nie tylko jest zgodna z duchem internetu, ale buduje ona również kulturę wdzięczności w sieci i ułatwia rozprzestrzenianie się informacji. Nie bez powodu publikowanie na licencjach Creative Commons stało się standardem w ruchu otwartej nauki i edukacji oraz jest coraz częściej wymagane przez instytucje publiczne, które udzielają grantów na działania edukacyjne, kulturalne i naukowe.

[Otwarte Zasoby Edukacyjne. SZUKAJ, TWÓRZ, DZIEL SIĘ](#). Aleksandra Czetwertyńska, Karolina Grodecka, Katarzyna Górkiewicz, Kamil Śliwowski, Katarzyna Werner. KOALICJA OTWARTEJ EDUKACJI, CC BY-SA 4.0

Korzystaj ze skarbów kultury

Nawigator szkolny

Korzystaj ze skarbów kultury

Sekcja przedstawia różne rodzaje materiałów cyfrowych dostępnych na stronach polskich instytucji i opisuje źródła różnych rodzajów obiektów, jakie można wykorzystać w edukacji. Sprawdź, jakie rodzaje materiałów edukacyjnych są dostępne do pobrania z serwisów muzeów, bibliotek i archiwów cyfrowych. Na zajęciach wykorzystać można gotowe scenariusze lekcji, prezentacje multimedialne, arkusze dla uczniów, filmy edukacyjne. W drugiej części rozdziału znajdziesz kilka przykładów twórczego wykorzystania materiałów cyfrowych na zajęciach stacjonarnych lub zdalnych. Możliwości jest bardzo wiele!

Materiały edukacyjne tworzone przez instytucje kulturalne

Arkusze i druki edukacyjne, artykuły, scenariusze lekcji, prezentacje multimedialne i filmy przygotowane przez działy edukacji w instytucjach można pobrać, oglądać, drukować lub wyświetlać podczas zajęć.

Arkusze i karty pracy

Arkusze edukacyjne – gotowe do druku, ilustrowane plansze zawierające wiedzę podaną w przystępny i ciekawy sposób, połączone z ćwiczeniami utrwalającymi wiedzę – można znaleźć na stronach wielu instytucji.

Druki edukacyjne, Muzeum Narodowe w Warszawie

Na stronie Muzeum Narodowego w Warszawie znajduje się [kilkadziesiąt arkuszy edukacyjnych](#) powiązanych tematycznie z ekspozycjami w MNW. Dostępne są trzy rodzaje arkuszy – dla dzieci, dla młodzieży i dorosłych oraz arkusze dla dorosłych w języku angielskim. Każdy z arkuszy zajmuje 2-4 strony. Tekstom towarzyszą przygotowane przez artystów grafików ilustracje, dzięki którym korzystanie z arkuszy to prawdziwa przyjemność. Wiedza zawarta w materiałach wpisuje się w program nauczania historii, języka polskiego, plastyki, historii sztuki. Wszystkie arkusze można pobrać ze strony w formacie PDF.

- [W blasku średniowiecza](#)

- [Na tropie Faras](#)
- [Na tropie Bitwy pod Grunwaldem](#)
- [Kultura dworska](#)
- [Na tropie XIX wieku](#)
- [Wielkanoc, Boże Narodzenie](#)
- [Polska. Siła obrazu](#)
- [Wolność czy zniewolenie? Sztuka polska po 1945 roku](#)

Druki i karty pracy, Muzeum Narodowe w Krakowie

Strona internetowa Muzeum Narodowego w Krakowie zawiera sekcję „[pliki do pobrania dla nauczycieli](#)”, gdzie – obok szablonów planu lekcji ilustrowanych dziełami z kolekcji MNK – znaleźć można kilkanaście kart pracy poświęconych zagadnieniom z zakresu lekcji historii, historii sztuki i literatury.

- [Czas Honoru. Droga do niepodległości](#)
- [Zawsze młoda. Sztuka polska około 1900](#)
- [Kryzys i prosperity](#)
- [Turner](#)
- [Maksymilian Gierymski](#)
- [Gra „przygotowania do Wesela”](#)

Broszury edukacyjne, Muzeum Miasta Łodzi

Ze strony MMŁ można pobrać dwie rozbudowane i ilustrowane archiwalnymi fotografiami kilkustronicowe broszury o historii łódzkiego sportu oraz polskich olimpijczykach.

- [Ocalić od zapomnienia. Historia łódzkiego sportu do II wojny światowej](#)

Broszury MMŁ o sporcie są dostępne na licencji CC BY-SA 3.0

Ilustracja: Muzeum Miasta Łodzi, *Ocalić od zapomnienia*, [Starożytne i nowożytne igrzyska olimpijskie](#),
Muzeum Miasta Łodzi, CC BY-SA 3.0 PL

Karty pracy, Muzeum Śląskie

Muzeum Śląskie w dziale „[edukacja online](#)” przygotowało karty pracy i oddzielne instrukcje/scenariusze dla nauczycieli.

- Sztuka współczesna – nurty i kierunki [\[karta pracy\]](#) [\[instrukcja\]](#)
- Sztuka gotycka [\[karta pracy\]](#) [\[instrukcja\]](#)
- Ze średniowieczem za pan brat [\[karta pracy\]](#) [\[instrukcja\]](#)

Arkusze, Narodowy Instytut Dziedzictwa

Portal [edu.nid.pl](#), prowadzony przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, zawiera różnorodne materiały edukacyjne, których tematyka obraca się wobec materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, historii, zabytków, historii sztuki, literatury i geografii Polski. Wśród

arkuszy edukacyjnych, tworzonych przez NID lub wspólnie z regionalnymi muzeami z całego kraju, znajdziemy m.in. arkusze:

- [Szlak literacki z Gombrowiczem](#)
- [Jak zasłużyć sobie na pomnik?](#)
- [Młoda Polska](#)
- [Dzieje Płocka](#)
- [Legends warszawskie](#)
- [Art Deco](#)

Arkusze, Zamek Królewski na Wawelu

Zamek Królewski na Wawelu prowadzi blog wawel.edukacja.com, na której znajdziemy krótkie arkusze edukacyjne o tematyce historycznej i artystycznej dla uczniów klas siódmych i ósmych szkoły podstawowej, uczniów szkół średnich oraz studentów.

- [Co to jest portret?](#)
- [Co to jest pejzaż?](#)
- [Analiza formalna dzieła malarskiego](#)
- [Piastowie na Wawelu – Władysław Łokietek](#)
- [Św. Stanisław ze Szczepanowa](#)
- [Kronika Jagiellonów](#)
- [Kobiety Wawelu](#)
- [Legenda o smoku wawelskim](#)

Prezentacje multimedialne

Prezentacje multimedialne umieszczone na stronach internetowych instytucji kulturalnych mogą stać się dobrym uzupełnieniem lekcji prowadzonych online. Większość prezentacji można oglądać zarówno na komputerze, jak i przez telefon. Bardziej rozbudowane, przekrojowe prezentacje można wyświetlać na zajęciach jako punktem wyjścia do tematu lub inspirację do dyskusji w grupach.

Większość opisywanych prezentacji jest przeznaczona do oglądania bezpośrednio w serwisie – przez internet.

Interpretacje, Wirtualne Muzea Małopolski

Serwis udostępnia kilkadziesiąt przekrojowych, rozbudowanych i graficznie doskonale zrealizowanych [prezentacji na szereg tematów](#) związanych z programem nauczania historii, języka polskiego, plastyki, geografii, historii sztuki i wiedzy o społeczeństwie.

- [Antyczne muzeum wyobraźni](#)
- [Emancypacja kobiet](#)
- [Sarmatyzm](#)
- [Czas w geologii](#)

Prezentacje, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie

Ciekawe, rozbudowane prezentacje o obyczajach i historii dawnej Polski, między innymi:

- [Symbolika malarstwa średniowiecznego](#)
- [Polska spichlerzem Europy](#)

Prezentacje multimedialne, Muzeum Historii Polski

Na stronach Muzeum Historii Polski dostępne są 3 „portale edukacyjne” – nowoczesne, obszerne, wspaniale ilustrowane prezentacje na temat [Tadeusza Kościuszki](#), Jana Karskiego oraz [odzyskania przez Polskę niepodległości](#). Każdy z portali jest rozbudowaną narracją zawierającą zdjęcia, materiały audiowizualne słowniczek pojęć, słowniczek biograficzny i inne materiały.

- [Tadeusz Kościuszko – pakiet edukacyjny](#)

- [Jan Karski i jego czasy](#)
- [Odważmy się być wolnymi](#)

Historie i kreski, Muzeum Polin

W [serwisie edukacyjnym „Żydowska Warszawa”](#) na stronach Muzeum POLIN znajdziemy 3 multimedialne prezentacje. Najciekawsza z nich, zatytułowana „[Historie i kreski](#)” przedstawia życiorysy dziewięciorga znanych mieszkańców Warszawy pochodzenia żydowskiego – między innymi Marka Edelmana i Antoniego Słonimskiego – w formie nowoczesnych, interaktywnych komiksów.

Każdy z komiksów to kilka arkuszy. Dialogi i kadry opowiadają historię każdej z przedstawionych osób na tle historii przed- i powojennej Polski. Na kadry nałożone są interaktywne punkty, klikając w nie otwieramy okienka z tekstem, zdjęciami i materiałami filmowymi przedstawiające historyczne tło wydarzeń. Do każdego z komiksów dołączone są [materiały pomocnicze dla nauczycieli](#).

Śladami Janusza Korczaka, Muzeum Polin

Prezentacja multimedialna pozwalająca [poruszać się po ulicach Warszawy śladami Janusza Korczaka](#). Do wyboru są dwie trasy – przybliżająca życiorys Korczaka lub związana z okresem okupacji. Każdemu punktowi na mapie towarzyszą narracyjne opisy i fotografie, oraz dzisiejszy widok omawianych adresów na mapie Warszawy z Google Street View.

Scenariusze lekcji

Scenariusze Esero, Centrum Nauki Kopernik

Centrum Nauki Kopernik we współpracy z Europejską Agencją Kosmiczną przygotowało [kilkadziesiąt scenariuszy lekcji dla szkół podstawowych oraz ponadpodstawowych](#) w niebanalny sposób wyjaśniających zagadnienia z zakresu fizyki, chemii, biologii i geografii.

Scenariusze lekcji dostępne do pobrania na stronie są zaopatrzone w arkusze dla uczniów, ćwiczenia grupowe dla uczniów i wskazówki ułatwiające realizację zajęć na podstawie scenariusza. Dodatkowo wszystkie scenariusze są dostępne na wolnej licencji CC BY-SA, więc

dowolne ich fragmenty można wykorzystywać, włączając je we własne autorskie materiały edukacyjne.

- [Isaac Newton i prędkość orbitalna](#)
- [Galileusz i prędkość światła](#)
- [Klimat kontynentalny i oceaniczny](#)
- [Kontakt z kosmitami](#)
- [Poczuj grawitację](#)
- [Łódź się topi](#)
- [Zrób własny teleskop](#)
- [Siła powietrza](#)

Wszystkie scenariusze esero [dostępne na stronie](#) są dostępne na wolnej licencji CC BY 2.0.

Scenariusze edukacji filmowej, Filmoteka Szkolna

Serwis zawiera kilkadziesiąt [rozbudowanych scenariuszy zajęć edukacji filmowej](#). Do każdego z nich dołączone są pełnometrażowe filmy, komentarze wideo przygotowane jako materiały uzupełniające, informacje o filmie i reżyserze, sceny do analizy, materiały metodyczne, broszury do pobrania i wydruku oraz instrukcje pozwalające na przeprowadzenie zajęć.

Wszystkie materiały oraz filmy są dostępne za pośrednictwem strony projektu. Każda z [lekcji](#) opracowana jest wokół hasła problemowego, na przykład

- *Metafory prawdy,*
- *Rozdroża historii,*
- *W kręgu tradycji romantycznej,*
- *Polska w nowym obyczaju.*

Filmy edukacyjne

Nie sposób wymienić nawet części materiałów wideo o charakterze edukacyjnym, jakie w ostatnich latach – a szczególnie w 2020 roku – zostały udostępnione w sieci przez muzea i centra nauki. Materiałów filmowych wysokiej jakości jest coraz więcej, w poniższej sekcji wymienionych jest tylko kilka miejsc, gdzie można znaleźć tego rodzaju materiały. Odwiedzając strony internetowe instytucji kulturalnej sprawdźcie, czy instytucja ma profil na YouTube – z pewnością uda się znaleźć wiele ciekawych filmów.

Kulturanek – Muzeum Sztuki w Łodzi

Kulturanek to wyjątkowy [cykl dwudziestominutowych programów telewizyjnych](#) o sztuce i kulturze współczesnej dla dzieci w wieku 7-13 lat oraz ich opiekunów (w domu i szkole). Cykl został przygotowany i zrealizowany przez kuratorów pracujących na co dzień w Muzeum Sztuki w Łodzi. Zrealizowano 36 odcinków cyklu na takie tematy, jak *Abakanki i Grahamki*, *Chimeryczna hybryda*, *ABS – Abstrakcja*, *Planowanie planety*, *K jak kolekcja*, *Autotematyzm...*

Programy są przyjazne, pełne pozytywnej energii i inspirują do eksperymentowania ze sztuką. Wiele działań plastycznych, które w programie wykonują prowadzący wspólnie z dziećmi, nadaje się do zaadaptowania i przeprowadzenia w szkole lub w domu. Program zdobył wiele wyróżnień i nagród za wysoki poziom merytoryczny i realizację, która sprawia, że oglądanie to przyjemność – nie tylko dla dzieci.

KULTURANEK przekonuje, że kontakt ze sztuką nie jest przywilejem utalentowanych, ale że twórczość jest prawem każdego człowieka i dostarcza pomysłów, w jaki sposób pracować w obrębie uniwersum sztuk wizualnych w muzeum i galerii, ale także w szkole, w domu i na wakacjach.

- [Kulturanek](#), opis programu, Muzeum Sztuki w Łodzi

Przez dziurkę od klucza – Zamek Królewski na Wawelu

Ten cykl krótkich, 2-3-minutowych filmów wideo powstał na czas zamknięcia sal muzealnych. Pracownicy Zamku Królewskiego „przez dziurkę od klucza” opowiadają o najciekawszych

eksponatach, zbiorach, pracy w muzeum i innych kwestiach nie zawsze znanych lub dostępnym dla zwiedzających.

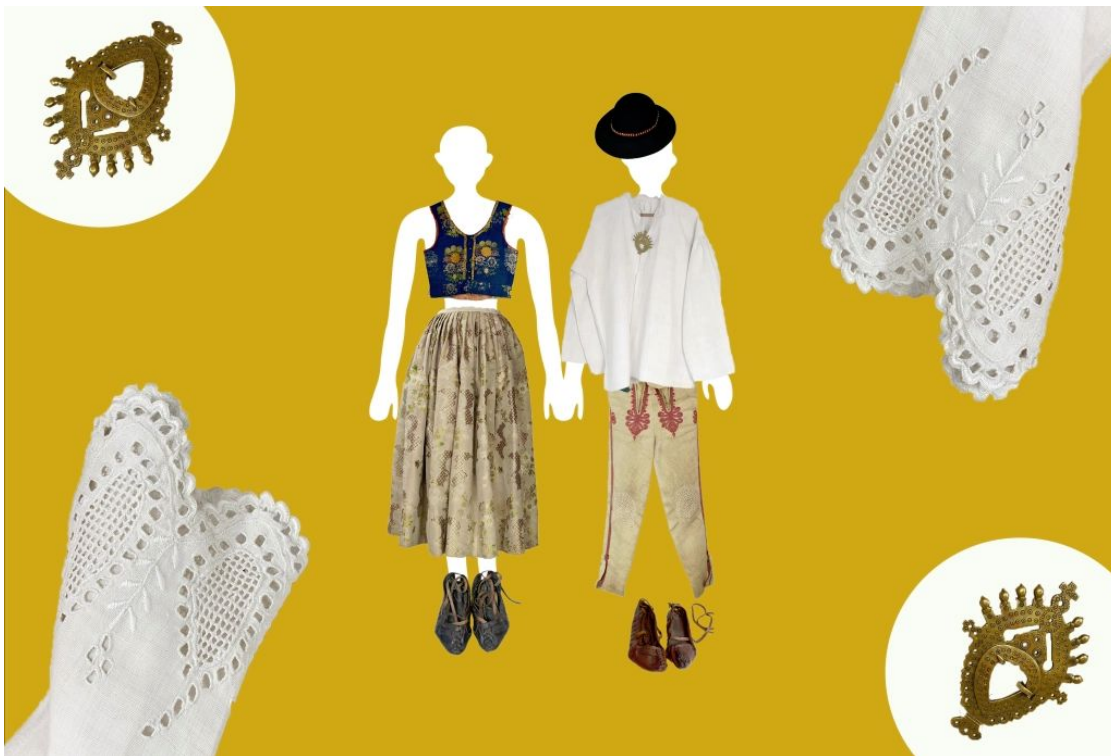
Razem z nami przejdziecie przez zamknięte komnaty zamku. W ten sposób Wawel pozostaje dla Was otwarty.

- Przez dziurkę od klucza. [Blog edukacyjny](#) Zamku Królewskiego na Wawelu

Twórz własne materiały edukacyjne korzystając z obiektów cyfrowych

Te spośród opisywanych w tym serwisie zbiorów instytucji kultury dostępnych w sieci, które [należą do domeny publicznej](#) lub [są objęte wolną licencją](#) – teksty, książki, wiersze, fotografie, dzieła sztuki, mapy – wspaniale nadają się do wykorzystania w autorskich materiałach edukacyjnych, które możesz opublikować w sieci. Są również przydatne w działaniach grupowych, pracy zdalnej i projektowej z uczniami: można je wykorzystać do tworzenia kart pracy, prezentacji, gazetek lub edukacyjnych projektów internetowych.

Ilustracja: Patrycja Jakson, [Poużywaj sobie – Państwo młodzi](#), [Wikimedia Commons](#), CC BY-SA 4.0

Autorski arkusz edukacyjny

Od czego zacząć tworzenie autorskich materiałów edukacyjnych, które można opublikować w sieci? Na dobry początek spróbuj wykonać kartę pracy lub arkusz edukacyjny. Napisz treść (możesz ją uzupełnić fragmentami tekstów udostępnionych w internecie na wolnej licencji, takich jak np. [artykuły w serwisie Muzeum Historii Polski](#), lub tekstów z domeny publicznej). Możesz wstawiać odnośniki – linki do dowolnych treści w sieci. Następnie wybierz ilustracje – także spośród tych dostępnych do ponownego wykorzystania (na przykład, z [biblioteki POLONA](#) lub serwisu NAC).

Arkusz można przygotować w edytorze tekstu, w programie do tworzenia prezentacji, lub z pomocą narzędzi online takich jak [dokumenty](#) i [prezentacje Google](#) – gotowy arkusz można wyeksportować do formatu PDF.

Pamiętaj, aby zarezerwować odrobinę miejsca na opis arkusza: wybrany przez Ciebie tytuł, Twoje nazwisko lub pseudonim, listę wykorzystanych obiektów [według tego wzoru](#).

Jeśli chcesz objąć swój arkusz wolną licencją CC, aby inni mogli go modyfikować do swoich potrzeb, dodaj informację: „Arkusz na licencji Creative Commons [nazwa licencji lub skrót]”. Dodatkowo dobrą praktyką jest umieszczenie linku do licencji [CC BY](#) lub [CC BY-SA](#) na stronie Creative Commons.

Autorski scenariusz lekcji

W analogiczny sposób możesz napisać scenariusz lekcji (jeśli chcesz, możesz wykorzystać ilustracje lub fragmenty tekstów z domeny publicznej lub na licencjach CC lub zaadaptować fragmenty innych materiałów edukacyjnych na wolnych licencjach. Pamiętaj, aby opisać te materiały, np. w stopce).

Jeśli opublikujesz scenariusz na wolnej licencji Creative Commons, inni będą również mogli wykorzystać jego fragmenty i zaadaptować do swoich potrzeb, a Twój wkład będzie oznaczony w opisie nowej wersji.

Umieszczając scenariusz lekcji jako otwarty zasób w internecie, pamiętaj, aby uzgodnić licencje wszystkich jego elementów. W widocznym miejscu umieść wybraną licencję (CC BY lub CC BY-SA). Proponujemy zrobić to przy pomocy strony [Creative Commons](#)

[Polska](#). Koniecznie też podpisz siebie i podaj wszystkie źródła, z których korzystałeś/korzystałaś. Gotowy scenariusz możesz umieścić na swojej stronie, stronie szkoły, wspólnym dysku Google szkoły.

- Aleksandra Czetwertyńska, Karolina Grodecka, Katarzyna Górkiewicz, Kamil Śliwowski, Katarzyna Werner, [Otwarte Zasoby Edukacyjne: Szukaj, twórz, dziel się](#), CC BY-SA

Daj się zaskoczyć! Kolaż, plakat

Karolina Pacek, *W Galeryjce 1*, fotomontaż utworzony z obrazu Jana Matejki 'Bitwa pod Grunwaldem' oraz fotografii Henryka Poddębskiego 'Wielka Wieś'. Źródło: [Wikimedia Commons](#), licencja [CC BY-SA 4.0](#)

Kolaż lub plakat z wykorzystaniem materiałów cyfrowych to doskonała metoda, aby utrwalić tematykę omawianą podczas zajęć. Dlatego jest to znakomita okazja, aby zachęcić uczniów do twórczej pracy, a dla nich szansa, by lepiej poznać zasoby internetowe ogólnopolskich i lokalnych instytucji kultury. Pozwól uczniom rozwinąć skrzydła wyobraźni i daj się zaskoczyć.

Jeśli uczniowie zapoznają się z podstawowymi zasadami korzystania z treści z domeny publicznej lub tych na wolnych licencjach i ich opisywania, wówczas ich prace także można udostępniać na wolnych licencjach w Internecie – na stronie szkoły, na blogu, czy w mediach społecznościowych. Aby przedstawić podstawowe zasady pracy z grafikami z domeny publicznej, możesz wykorzystać [na przykład tę infografikę](#) z cyklu „swoboda użycia”.

Kolaże można wykonywać cyfrowo, przy pomocy programów do obróbki grafiki, takich jak GIMP czy Photopea, albo „analogowo” – pobrać grafiki, wydrukować wybrane obiekty i komponować prace z pomocą kleju i nożyczek. Gotowy kolaż lub plakat wystarczy sfotografować lub zeskanować – i również można udostępniać go w sieci.

Technika kolażu lub ilustrowanego plakatu świetnie pasuje do wielu przekrojowych tematów z praktycznie każdej dziedziny. Przykładowo, może dotyczyć wybitnych postaci historycznych związanych z miastem lub regionem, symboli i wartości, zagadnień z dziedziny biologii czy geografii (np. atrakcje turystyczne Tatr), chemii (np. pierwiastki chemiczne wokół nas), tematów okolicznościowych (na Dzień Niepodległości, Dzień Kobiet), tematów porównawczych „wczoraj i dziś”, i oczywiście – patrona szkoły!

Autorskie prezentacje

Prezentacje przeznaczone do publikacji w sieci można wykonać samodzielnie, wspólnie z uczniami lub jako zadanie do wykonania w grupach. Wówczas zadaniem uczniów będzie przygotowanie treści oraz wyszukanie materiałów ilustracyjnych z domeny publicznej lub na wolnych licencjach na wskazany temat.

Wykorzystanie otwartych materiałów pozwoli prezentować prace w sieci, a także wykorzystywać je w przyszłości, modyfikować na potrzeby innej klasy czy nieco innego kursu. Dzięki wolnym licencjom z prezentacji będą mogli korzystać inni uczniowie i nauczyciele – z czasem stworzyć można szkolną bazę materiałów edukacyjnych, z których korzystać mogą wszyscy.

[Google Prezentacje](#) pomogą w pracy nad prezentacją, jeśli pracujesz w pojedynkę, ale będą także pomocne, kiedy staniesz przed zadaniem opracowania prezentacji w grupie. Plusem tego narzędzia jest to, że zawsze masz pod ręką wszystkie swoje prezentacje i możesz nie tylko je tworzyć online, ale od razu dzielić się nimi ze wszystkimi. Wystarczy, że ustawisz publiczną widoczność linku do prezentacji.

- Aleksandra Czetwertyńska, Karolina Grodecka, Katarzyna Górkiewicz, Kamil Śliwowski, Katarzyna Werner, [Otwarte Zasoby Edukacyjne: Szukaj, twórz, dziel się](#), CC BY-SA

Współpraca

Szkolny projekt polegający na tworzeniu plakatów, kolaży czy prezentacji przeznaczonych do publikacji online to dobra okazja do współpracy pomiędzy nauczycielami: być może działanie tego rodzaju łatwiej – i lepiej – zrealizować można dzięki współpracy pomiędzy nauczycielem odpowiedzialnym za zawartość merytoryczną (np. języka polskiego, historii czy geografii), a nauczycielem plastyki i np. nauczycielem informatyki. Każdy z członków zespołu będzie wówczas odpowiadać za pracę z uczniami na innym etapie projektu. Sprawdzone merytorycznie i poprawnie opisane prezentacje uczniów opublikować można np. na platformie [slideshare](#).

Projekt internetowy

Wspólnie z zainteresowanymi uczniami – na przykład, uczestnikami koła przedmiotowego – można pracować nad bardziej rozbudowanym projektem internetowym.

Dostępne obecnie narzędzia pozwalają łatwo założyć blog (np. korzystając z narzędzi [Medium](#), [Wix](#) czy [WordPress](#)). Prace nad treścią można wykonywać wspólnie dzięki narzędziom do współpracy online, takim jak dokumenty Google.

Fot. Ter-burg, [Europeana Fashion edit-a-thon at the MoMu Fashion Museum in Antwerp](#), Wikimedia Commons, CC BY 3.0

Możliwości jest wiele: oprócz bloga lub strony poświęconej wybranej tematyce, można utworzyć szkolny [Wikiprojekt](#) w Wikipedii (więcej informacji na ten temat znajduje się w kolejnej sekcji Nawigatora), profil lub grupę w mediach społecznościowych, archiwum prezentacji na slideshare, czy nawet konto na Twitterze, na którym publikowane będą np. wybrane cytaty z twórczości wybranego pisarza.

Ważne, aby wiedzę związaną z prawami autorskimi stosować i ćwiczyć w szkole na co dzień, np. zwracać uwagę na to, czy uczniowie podpisują zdjęcia (dodawane np. do prezentacji multimedialnych) i inne utwory, czy korzystają z legalnych źródeł. Dzięki temu wiedza utrwali się, a uczniowie nabiorą dobrych nawyków sprawdzania licencji i podpisywania utworów innych autorów, a także, po prostu, poszanowania czyjejś własności, również intelektualnej. Kolejnym krokiem jest samodzielne tworzenie materiałów. Zachęcajcie innych nauczycieli, pomagajcie swoim uczniom. Możecie w szkole stworzyć w ten sposób bazę wartościowych, otwartych zasobów. To wspaniale wpłynie na wymianę doświadczeń w szkolnej społeczności, zacieśni współpracę między Wami – wzbogaci całą szkołę.

Joanna Sroka, [Otwarte zasoby i prawa autorskie – jak uczyć o nich w szkole?](#) Fundacja Szkoła z Klasą

Po sąsiedzku

Nawigator szkolny

Po sąsiedzku

Publicznie dostępne internetowe źródła treści pozwalają zdobyć wiedzę i poznać bogactwo wielu dziedzin kultury. Wszyscy na co dzień korzystamy ze zgromadzonych w sieci informacji ze sprawdzonych źródeł. Możemy również podzielić się naszą wiedzą z innymi i wzbogacić internet o nowe treści – być nie tylko biernymi odbiorcami, ale także aktywnymi twórcami informacji. Jest to szczególnie wartościowe w kontekście lokalnym – informacje z mniejszych ośrodków nie zawsze trafiają do sieci i wiedza o regionach jest w sieci słabiej dostępna. Działania takie, jak umieszczanie w sieci fotografii dokumentujących lokalne dziedzictwo kulturowe lub uzupełnianie treści Wikipedii o tematyce regionalnej przynoszą pożytek wszystkim użytkownikom internetu i podwyższają powszechny poziom wiedzy o regionie.

Dokumentuj lokalne dziedzictwo

W Internecie łatwo odszukać wiele treści dotyczących największych miast i ich kultury. Znacznie mniej informacji znaleźć można na temat mniejszych ośrodków, ich kultury, architektury, regionalnych obrzędów i zwyczajów czy muzeów zlokalizowanych w małych miejscowościach. Nic jednak nie stoi na przeszkodzie, aby wzbogacić zasoby internetu o fotografie czy teksty związane z lokalną kulturą, historią i tradycją.

Warsztaty i spacerzy fotograficzne

Uzupełnieniem zajęć dydaktycznych z zakresu historii, historii sztuki, języka polskiego, geografii czy biologii mogą być warsztaty fotograficzne, których celem będzie wykonanie zdjęć regionalnych zabytków, pomników przyrody, architektury, świadectw lokalnej historii lub dokumentacja fotograficzna obiektów takich jak skanseny, parki przyrody czy regionalne muzea. Udział uczniów w aktywnym dokumentowaniu lokalnej kultury, obrzędowości, architektury czy fauny i flory regionu buduje aktywne zaangażowanie w życie miejsca, w którym uczniowie funkcjonują na co dzień.

Co fotografować?

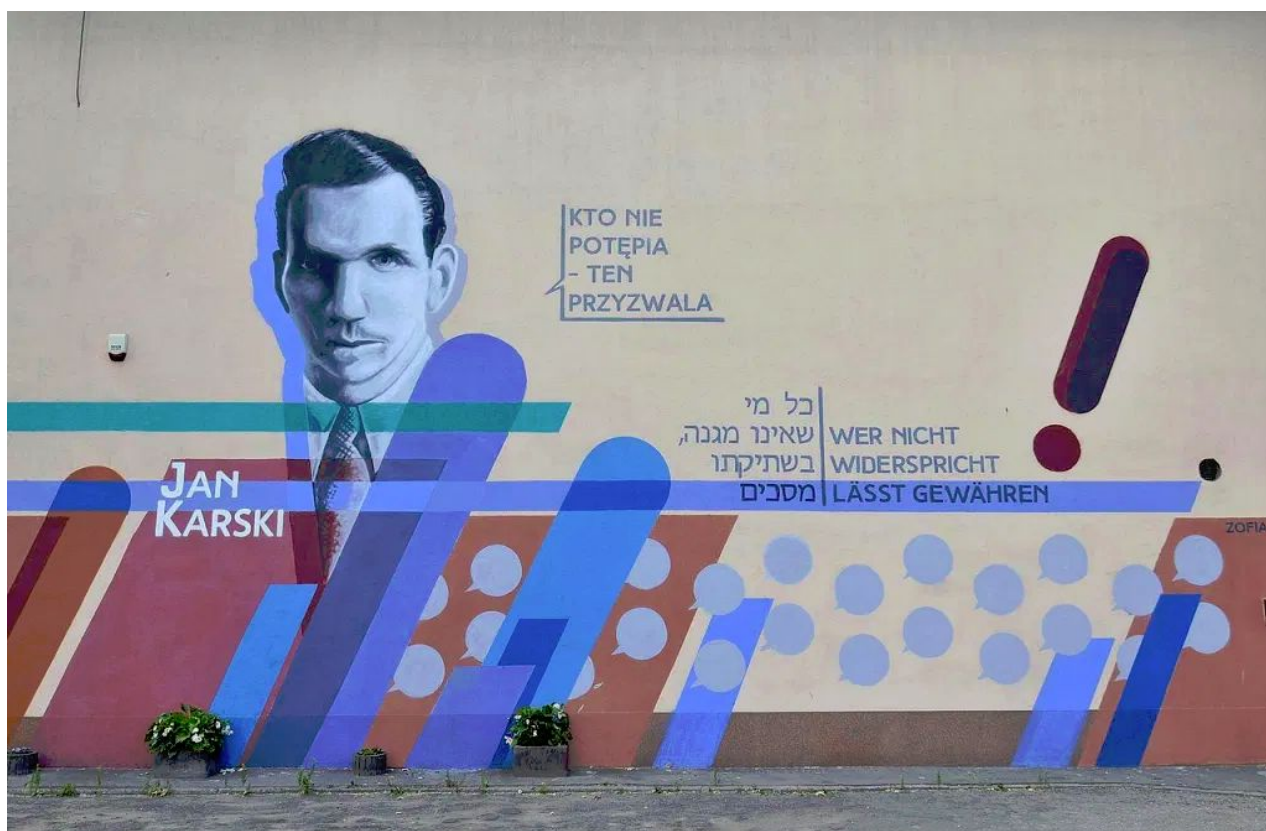
Zabytki. Wiele zabytków położonych z dala od wielkich miast nie ma zbyt obszernej dokumentacji fotograficznej w sieci. Warto sprawdzić, którym z okolicznych zabytków brakuje zdjęć online –

można to zrobić korzystając z serwisu zabytek.pl oraz udostępnianej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa [listy zabytków w każdym województwie](#). Można także skorzystać z gotowych tras zwiedzania opublikowanych w serwisie zabytek.pl oraz funkcjonalnej mapy. Informacje zawarte na stronie zabytek.pl pozwolą też poprawnie opisać wykonane zdjęcia. Wiele wycieczek na stronie zawiera rozbudowane opisy każdego z odwiedzanych na trasie budynków. Przykładowo: [Śladem zwierząt po łódzkich fasadach](#), [Gdynia, modernistycznych zabytków kraina](#), i wiele innych.

Architektura, sztuka, murale. Fotospacer po własnej miejscowości przybliży uczniom cechy lokalnej architektury, historię miasta, obiekty kulturalne, sakralne, przemysłowe, pomniki i sztukę w przestrzeni publicznej.

Projekt polegający na fotografowaniu miejskiej architektury realizowany był między innymi w [X Liceum Ogólnokształcącym im. Ignacego Jana Paderewskiego w Katowicach](#). Celem inicjatywy było opracowanie dokumentacji fotograficznej obrazującej interesujące obiekty związane z historią i kulturą Katowic. Opiekunem projektu ze strony [XLO](#) jest mgr inż. [Jacek Durski](#). Fotografie wykonane przez uczniów w ramach tej inicjatywy [można oglądać na wspólnej stronie w Wikimedia Commons](#).

Ilustracja: Mural, [Mural Jan Karski – Kto nie potępia ten przyzwala](#), ul. Lubelska w Warszawie, fot. Adrian Gryczuk, Wikimedia Commons, [CC BY-SA 3.0 PL](#)

Skanseny, muzea regionalne, parki rzeźby. Zorganizuj wycieczkę do skansenu lub regionalnego muzeum. Najpierw skontaktuj się z pracownikami wybranej instytucji – będą oni w stanie podpowiedzieć, jakie obiekty wolno i warto fotografować i w jakich godzinach zorganizować zwiedzanie. Można również umówić oprowadzanie grupy fotografujących po obiekcie.

Lokalne obrzędy i tradycje. Bardzo ciekawą formą aktywności jest dokumentowanie [dziedzictwa niematerialnego](#). Szczególnie wartościowy materiał fotograficzny można zebrać przy okazji festiwali folklorystycznych, świąt, które nie zawsze obchodzone są na terenie całej Polski, a są unikalnym świadectwem kultury regionu. Tego rodzaju projektem był [Rok obrzędowy z Wikipedią](#) (oprócz fotografii siedmiu obrzędów ludowych powstały [artykuły oraz ich tłumaczenia na język angielski](#)). Dokumentację obrzędów śląskich prowadził z kolei Regionalny Instytut Kultury w Katowicach. Fotografie [współczesnych obchodów ludowych świąt na Śląsku](#) można przeglądać w poświęconej im kategorii zdjęć w serwisie Wikimedia Commons.

Fot.: Agnieszka Kwiecień (Nova), [Lednica Górna, Siuda Baba, 2015-04-06](#). Wikimedia Commons, [CC BY-SA 3.0 PL](#)

Jak fotografować?

Jako wprowadzenie do projektu fotograficznego warto przeprowadzić zajęcia wprowadzające podstawy fotografii ilustracyjnej i wyjaśniające cel, jaki przyświeca zdjęciom – powinny one jak najlepiej prezentować temat. Większość urządzeń, jakimi dysponują uczniowie – telefonów lub aparatów cyfrowych – w sprzyjających warunkach jak najbardziej wystarczy do zrobienia dobrej jakości fotografii. Ważne, aby zdjęcia były wykonane w odpowiednim świetle, obrócone do pionu, odpowiednio ostre i wyraźne.

W przypadku projektów skoncentrowanych na pracy z obrazem, młodzi ludzie mają okazję na własnym przykładzie przekonać się jak dobór i przygotowanie fotografii wpływają na ich odbiór – tak od strony technicznej, jak i merytorycznej.

- Krzysztof Machocki, [Projekty edukacyjne: Dla nauczycieli](#), Wikipedia

Po wykonaniu zdjęć warto wybrać najlepsze – po kilka na każdego uczestnika projektu. Chodzi o to, aby dzielić się w Internecie najbardziej wartościowym materiałem ilustracyjnym! Następnie wybrane zdjęcia można załadować do serwisu Wikimedia Commons lub – w przypadku zabytków – serwisu zabytek.pl (po zalogowaniu, na stronie każdego obiektu można znaleźć przycisk „Uzupełnij dane tego obiektu” i załadować zdjęcie).

Wolność panoramy

W Polsce i wielu innych krajach europejskich funkcjonuje tzw. [prawo panoramy](#). Dzięki niemu dozwolone jest fotografowanie i rozpowszechnianie wizerunków utworów wystawionych na stałe na ogólnie dostępnych drogach, ulicach, placach lub ogrodach. Oznacza to, że możemy publikować wykonane przez siebie zdjęcia budynków, rzeźb, murali i innych elementów przestrzeni publicznej.

Współpraca z lokalnymi instytucjami

Warto nawiązać kontakt z pracownikami wybranej instytucji – muzeum, skansenu, ogrodu botanicznego, organizatorami festiwalu ulicznego – i poinformować ich o planowanej akcji fotograficznej. Pracownicy najprawdopodobniej chętnie pomogą wybrać najlepszy termin wizyty dla grupy, mogą zaproponować oprowadzanie lub wskazać, które obiekty szczególnie warto sfotografować. Najlepsze zdjęcia można po zakończeniu projektu przestać do odwiedzonej

placówki (wraz z informacją o wolnej licencji). Możliwe, że pracownicy instytucji będą chcieli wziąć udział w procesie selekcji zdjęć lub szerzej zaangażować się w projekt.

Wykorzystywanie przez daną placówkę szkolną zasobów znajdujących się w jej otoczeniu wzmacnia jej działanie, wpływa korzystnie na rozwój i kształcenie się uczniów. Dzięki współpracy szkoły z lokalnymi instytucjami uczeń nie tylko czerpie bezpośrednie korzyści dla siebie, lecz również wzrasta w poczuciu świadomości otaczającego go środowiska lokalnego, uczy się bycia jego częścią i staje się za nie odpowiedzialny.

Kinga Pietrasik-Kulińska, Dorota Szuba, Jacek Stańdo, [Wykorzystanie otwartych zasobów edukacyjnych w procesie uczenia się i rozwijania zainteresowań uczniów](#), Ośrodek Rozwoju Edukacji

Dlaczego warto udostępniać fotografie na wolnych licencjach?

Fotografie zabytków, architektury, zdjęcia murali czy lokalnego folkloru załadowane do serwisu Wikimedia Commons czy flickr stają się częścią powszechnie dostępnej bazy grafik, którą często wykorzystują redaktorzy portali internetowych szukający ilustracji dla artykułów publikowanych w swoich serwisach. Zdjęcia załadowane do Wikimedia Commons mogą też posłużyć jako ilustracje artykułów Wikipedii. Uczniowie, przygotowując się do fotospaceru, pracując nad zdjęciami i wybierając najlepsze zdjęcia do publikacji w sieci mają świadomość, że wynik ich pracy będzie widoczny poza szkołą, zacznie funkcjonować w przestrzeni publicznej – będzie dostępny dla wszystkich użytkowników Internetu.

Gdzie udostępnić zdjęcia?

Wikimedia Commons

Biblioteka multimedialna [Wikimedia Commons](#) jest bazą plików graficznych (fotografii, dzieł sztuki, map, plakatów, pocztówek i innych grafik), filmów wideo i plików dźwiękowych, która służy do ilustrowania wszystkich ponad 300 wersji językowych Wikipedii. W 2020 roku portal Wikimedia Commons zawierał ponad 60 milionów obiektów cyfrowych.

Wszystkie pliki w Wikimedia Commons są dostępne na wolnych licencjach CC BY lub CC BY-SA lub należą do domeny publicznej, co oznacza, że są często wykorzystywane nie tylko przez redaktorów Wikipedii, ale przez blogerów, dziennikarzy, twórców aplikacji, artystów, czy

naukowców. Ilustracje z Wikimedia Commons są wykorzystywane w publikacjach internetowych, w książkach i pracach naukowych, do projektów koszulek z graficznymi nadrukami i w wielu innych celach.

Opisy plików w tym serwisie są w większości anglojęzyczne, ponieważ z serwisu korzystają użytkownicy z całego świata. Dlatego, o ile to możliwe, warto opisać własne fotografie zarówno w języku polskim, jak i angielskim.

Aby załadować zrobione przez siebie zdjęcia, trzeba założyć konto użytkownika. [Zarejestrowani użytkownicy](#) mogą skorzystać z [kreatora](#), który krok po kroku pozwala na załadowanie zdjęć, dodanie do nich opisów (można też dodać opis w innych językach), a następnie wybór licencji, jaką chcemy nadać fotografiom. Początkujący użytkownicy serwisu mogą skorzystać ze [stron pomocy](#), [opisów portalu](#) i przewodników.

Zabytek.pl

Serwis [zabytek.pl](#) zawiera informacje o zabytkach z całego kraju, opisy poszczególnych budynków, zdjęcia i informacje o lokalizacji. Zasoby portalu liczą około 80 tysięcy obiektów. Niektórym zabytkom towarzyszą dodatkowe zasoby – panoramy oraz modele 3D.

Zabytki można wyszukiwać według kategorii takich, jak Pomniki Historii czy zabytki z listy światowego dziedzictwa UNESCO lub według ich funkcji (np. kościoły, kamienice, zamki, budynki przemysłowe) lub lokalizacji. Oś czasu pozwala także na szukanie zabytków wybudowanych w wybranym przedziale czasowym.

Serwis pozwala każdemu, kto zarejestruje się na stronie, na dodawanie zdjęć zabytków oraz uzupełnianie ich opisów. Zarejestrowani użytkownicy mogą także tworzyć własne szlaki wycieczek oraz dodawać wybrane zabytki do ulubionych. Wystarczy się zarejestrować korzystając z przycisku „kluczyka” na stronie głównej.

Należy zaprosić ludzi do aktywnego zaangażowania jako uczestników, a nie pasywnych konsumentów. Odbiorcy mają dziś okazję brać udział w wielu społecznych, grupowych doświadczeniach i chcą zrobić więcej, niż tylko obejrzeć wystawę lub spektakl czy odwiedzić instytucje kulturalne. (...) Oczekują możliwości

dialogu i uczestnictwa w nim jako równorzędni partnerzy; możliwości dyskusji, dzielenia się i remiksowania tego, co widzą.

Nina Simon, [The Participatory Museum](#) (Muzeum partycypacyjne), Museum 2.0

Dodaj informacje do Wikipedii

[Wikipedia](#) jest nie tylko weryfikowalnym źródłem wiedzy – może również być cennym narzędziem edukacyjnym. Zaangażowanie w proces redagowania artykułów, tłumaczenie istniejących artykułów na inne języki, uzupełnianie artykułów o przypisy czy ilustrowanie artykułów wzbogaca doświadczenia uczniów i pomaga zrozumieć proces tworzenia treści przeznaczonych do dalszego funkcjonowania w przestrzeni publicznej.

Redagowanie Wikipedii coraz częściej staje się elementem programów nauczania na całym świecie – pozwala uczniom zdobyć wiedzę dotyczącą współpracy, rzetelnej informacji i oceny źródeł. Uczniowie mogą na własne oczy zobaczyć proces tworzenia wiedzy. Przygotowane przez uczniów i opublikowane w Wikipedii treści stają się dostępne dla czytelników z całego świata i w przeciwieństwie do większości innych prac, pozostają w publicznym obiegu.

Warsztaty i kursy redagowania Wikipedii i ilustrowania jej organizowane są [w szkołach, na uniwersytetach](#), a także w wielu bibliotekach i muzeach w całej Polsce.

Tematyka regionalna – zagadnienia związane z miejscowościami z dala od wielkomiejskich centrów, lokalną historią, kulturą i tradycją, folklorem – jest często opracowana w Wikipedii słabiej od innych zagadnień. Źródła bibliograficzne (książki, lokalna prasa, inne wydawnictwa) potrzebne do uzupełnienia lub utworzenia nowych artykułów na te tematy są często dostępne tylko w lokalnych bibliotekach. Często tego rodzaju artykuły funkcjonują wyłącznie w języku polskim. Jest to zatem okazja, by wykorzystać wiedzę na temat własnej „małej ojczyzny” i uzupełnić powszechnie dostępne informacje na jej temat.

Aby przygotować treść prostego artykułu, uczniowie muszą poznać treść z kilku różnych źródeł, nauczyć się wyszukiwania sprawdzonych informacji, poznać zasady stosowania [przypisów](#). Mają też okazję poćwiczyć pisanie tekstów w neutralnym stylu, przejrzystych, [obiektywnych](#) i poprawnych językowo.

Dostępność

Od początku istnienia Wikipedii jej twórcy pragnęli ją rozwijać jako wolne źródło wiedzy dostępne dla wszystkich bez względu na miejsce zamieszkania, status czy jakiegokolwiek inne czynniki. W przeciwieństwie do wielu innych narzędzi wykorzystywanych w edukacji cyfrowej, do aktywnego korzystania z Wikipedii *nie jest* potrzebny najnowocześniejszy sprzęt komputerowy czy szczególnie szybkie łącze internetowe. Oprogramowanie Wikipedii funkcjonuje bezproblemowo na starszych komputerach i sprzęcie sprzed kilkunastu lat. Pomaga to walczyć z wykluczeniem cyfrowym i pozwala wszystkim brać udział w pracy.

Przygotowania

Poznaj Wikipedię. Warto poświęcić trochę czasu na zapoznanie się z [zasadami](#), na jakich opiera się współpraca wszystkich redagujących, przeczytać [często zadawane pytania](#) oraz informacje o tym, jakiego rodzaju treści i hasła można tworzyć. Przeczytaj, czym według społeczności redaktorów wolnej encyklopedii jest [encyklopedyczność](#) i czym Wikipedia jest, [a czym nie jest](#). Koniecznie zapoznaj się z [treścią stron pomocy](#) i [broszur](#) przygotowanych specjalnie dla nowych użytkowników.

Założ konto i wypróbuj brudnopis. Do pierwszych prób edycji służy specjalny [brudnopis](#), w którym do woli ćwiczyć można dodawanie akapitów, tworzenie linków i przypisów oraz innych standardowych elementów prostego artykułu. Każdy zarejestrowany użytkownik Wikipedii może ćwiczyć we własnym brudnopisie.

Napisz prosty artykuł. Przeczytaj, [jak napisać prosty artykuł](#) i utwórz go w swoim brudnopisie. Edytowanie stron wiki jest intuicyjne i szybko można opanować podstawy. Dodaj [przypisy](#) do źródeł, które potwierdzają zawarte w nim informacje. Sprawdź, czy wiesz, jak utworzyć infoboks. Gotowe hasło przenieś do przestrzeni Wikipedii. W razie problemów skontaktuj się z redaktorami Wikipedii, na przykład poprzez dział edukacji polskiej Wikipedii.

Założ stronę projektu. Grupowe projekty tematyczne łatwiej koordynować, gdy wszyscy członkowie grupy mają dostęp do [wspólnej strony](#) zawierającej informacje o projekcie i planowanych hasłach. Napisz krótki opis – wystarczy kilka zdań.

Przygotuj źródła. To bardzo ważne – jeśli grupa ma wspólnie pisać nowe hasła lub rozwijać treść istniejących artykułów, informacje dodawane do encyklopedii muszą być [oparte na źródłach](#) –

fragmentach książek, artykułach prasowych, czasopismach, informacjach zamieszczonych w sieci przez instytucje publiczne, książkach dostępnych online. Sprawdź, jakie źródła są akceptowane w Wikipedii, a następnie upewnij się, że piszący będą mieli do nich dostęp. Źródła dostępne online można umieścić w formie linków na stronie projektu. Poszukiwanie materiałów źródłowych może być elementem grupowej pracy – na przykład, w formie wspólnej wycieczki do lokalnej biblioteki lub poszukiwania informacji w sieci.

Przygotuj listę tematów. Posurfuj po Wikipedii i sprawdź, które hasła w polskojęzycznej Wikipedii dotyczące Twojego regionu lub Twojej dziedziny nauki nie zostały napisane, które potrzebują rozbudowy, którym brakuje ilustracji, a które nie zostały przetłumaczone na obce języki. Tematy przekrojowe lub zbyt szerokie nie powinny znaleźć się na liście – początkującym łatwiej będzie napisać proste hasło biograficzne, artykuł na temat pomnika, zabytku, dzieła sztuki, czy postaci literackiej.

W Wikipedii w innej wersji językowej można także umieścić tłumaczenie istniejącego polskojęzycznego artykułu o tematyce związanej z regionem. W tym wypadku warto sprawdzić przypisy do oryginalnego hasła i koniecznie umieścić je w wersji obcojęzycznej (można także dodać do nich nowe; przypisy mogą prowadzić do źródeł w języku polskim).

Skorzystaj z publikacji i wsparcia ekspertów. Na stronach polskiej Wikipedii znaleźć można wiele [materiałów przeznaczonych dla nauczycieli](#), gotowych [materiałów dydaktycznych](#), opisów dobrych praktyk i innych wskazówek. Wsparcie dla nauczycieli zapewnia także [dział edukacji Stowarzyszenia Wikimedia Polska](#).

Warto pamiętać, że teksty napisane w projekcie są włączane do Wikipedii na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa-na tych samych warunkach \(CC BY-SA\)](#). Treści wprowadzone przez uczniów/studentów mogą zostać przez innych użytkowników uzupełnione, przeredagowane lub znacząco zmodyfikowane. Oryginalna treść przesłanego przez nich artykułu będzie jednak zawsze dostępna dzięki funkcji [historii zmian](#), która pozwala zobaczyć kolejne edycje, poprawki i uzupełnienia dodawane przez kolejnych użytkowników.

Współtworzenie Wikipedii uczy oceny informacji, odpowiedzialnego i rozsądnego podejścia do źródeł i krytycznego myślenia, pokazuje też jak w praktyce działa system przekazywania wiedzy i informacji. To kluczowe tematy dla budowania umiejętności cyfrowych. Dla nauczycieli praca z uczniami nad budowaniem Wikipedii to także możliwość nauczania ich podstaw wiedzy na temat bezpieczeństwa w sieci i przekazania im dobrych praktyk korzystania z internetu. Przy okazji nauczyciele mogą

także zaszczepić w uczniach i studentach świadomość istnienia hierarchii źródeł, bez której zrozumienie dzisiejszego świata jest utrudnione, a weryfikacja treści znalezionych gdziekolwiek – niemożliwa.

Krzysztof Machocki, [Projekty edukacyjne: Dla nauczycieli](#), Wikipedia

Blżej Polski

Nawigator szkolny

Bliżej Polski

Dostępne w internecie obcojęzyczne materiały edukacyjne związane z kulturą i historią Polski ułatwiają wiele zadań – uczniowie mogą skorzystać z nich, aby przygotować prezentację lub rozprawkę na temat kultury swojego kraju w obcym języku; można je wykorzystać przygotowując się do spotkań i wymian międzynarodowych; są niezwykle cenne dla uczniów i studentów poza granicami naszego kraju, środowisk polonijnych, a także uczniów i studentów, którzy przyjechali do Polski z innych krajów.

Poniżej opisujemy kilka szczególnie interesujących źródeł wiedzy o polskiej kulturze i historii dostępnych online. Wszystkie przedstawione niżej zasoby cyfrowe są dostępne w całości w języku angielskim, niektóre dodatkowo także w innych językach obcych.

Portale multimedialne

Where is Poland?

whereispoland.com

Where is Poland? – czyli „Gdzie jest Polska?” – to nowoczesny, rozbudowany portal prezentujący różne aspekty polskiej kultury na tle epoki zaborów i starań zmierzających do odzyskania niepodległości. Portal został przygotowany z dużą dbałością o szczegóły oraz o wygodę użytkownika; można go czytać i oglądać na komputerze, tablecie lub smartfonie.

Podtytuł prezentacji to „Historia Polski pod zaborami, widzianej oczami cudzoziemca”. Narracja prowadzi przez 9 rozdziałów, pomiędzy którymi możemy się poruszać po osi czasu. Kolejne rozdziały zatytułowano [Where is Poland?](#) (Gdzie jest Polska?), [A Nation without a State](#) – (Naród bez państwa), [Literature and Censorship](#) (Literatura i cenzura), [Poland outside of Poland](#), (Polska poza Polską), [The Ambassadors](#) (Ambasadorowie), [Women and Emancipation](#), (Kobiety i ich emancypacja), [Who is Polish?](#) (kto jest Polakiem?), [Poland Imagined](#) (Polska wyobrażona), [The Road to Independence](#) (Droga do niepodległości).

Każdy z rozdziałów zawiera zdjęcia, krótkie filmy i animacje, fragmenty dźwiękowe oraz elementy interaktywne – możemy na przykład wcielić się w celników konfiskujących na granicy zabronione książki, a także, między innymi:

- Przeglądać widokówki Warszawy i Poznania z okresu zaborów i zlokalizować je na mapie,
- Ćwiczyć używanie języka ezopowego dobierając ezopowe wyrażenia do ich ukrytych znaczeń,
- Obejrzyć rękopis i przekonać się, które słowa zostały wykreślone przez cenzurę,
- Zaprojektować plakat wspierający walkę sufrażystek o prawo głosu,
- Zobaczyć na mapie emigracyjne szlaki wybitnych artystów i dzieł, które stworzyli z dala od kraju,
- Na innej mapie – prześledzić miejsca, w których na Syberii pracowali wybitni polscy naukowcy.

Wyobraź sobie kraj w samym sercu Europy ... gdzie każda podróż za granicę wymaga pozwolenia władz ... gdzie rządowi cenzorzy dokładnie badają nawet książki kucharskie ... gdzie ludzie nie mogą publicznie mówić w swoim ojczystym języku ... gdzie pracownicy nie mają praw ... gdzie kobiety nie mają prawa głosu ... gdzie w rzeczywistości nie ma żadnych wyborów. Emigranci z tego kraju szturmem zdobywają Paryż i zapętniają pokłady statków zmierzających do Ameryki... Czy to „Czarne Lustro”? Albo „Rok 1984”? Nie! To rok 1885! A my jesteśmy w Polsce.

[Culture.pl presents: Where is Poland](#), Culture.pl

Każdy z poruszanych tematów jest opisany ciekawie i obrazowo. Polska pod zaborami przedstawiona jest z perspektywy duńskiego pisarza, krytyka literatury Georga Brandesa, który kilkakrotnie odwiedzał Polskę, zafascynowany jej kulturą. Pisarz odwiedził między innymi Warszawę, Kraków i Lwów. Popierał sprawę polską na arenie międzynarodowej i w 1888 roku napisał książkę o Polsce zatytułowaną *Indtryk fra Polen* – Wrażenia z Polski (1888).

Multimedialny przewodnik idzie tropem pisarza-podróżnika i przy pomocy ilustracji, animacji i mini-gier prowadzi internautów przez kolejne aspekty rzeczywistości okresu zaborów, widziane z pewnego dystansu, gdyż Brandes, cudzoziemiec, podziwiał kulturę i wolę walki Polaków, ale dostrzega także ich problemy.

Przewodnik prowadzi nas przez ostatnie trzy dekady zaborów. To czas pełen paradoksów: z jednej strony nasila się brutalna polityka rusyfikacji i germanizacji, z drugiej jest to czas niezwykłego rozkwitu polskiej kultury. Wreszcie to czas szybkich zmian: modernizacji, industrializacji i narodzin nowoczesnego polskiego społeczeństwa. Patrząc na ten złożony okres w historii, odwołujemy się do uniwersalnych problemów, które pozostają aktualne dla współczesnego czytelnika: autorytaryzm, nierówności społeczne, konflikty etniczne i doświadczenie emigracji.

- [Culture.pl presents: Where is Poland](#), Culture.pl

Podział całości na rozdziały z pewnością przyda się osobom, które chciałyby wykorzystać jego wybrane fragmenty w pracy dydaktycznej. Angażujący charakter prezentacji i obrazowy opis wydarzeń pozwoli uczniom lub studentom korzystać z niego samodzielnie (na przykład w ramach nauki zdalnej lub przygotowań do zajęć). Portal jest dostępny w języku angielskim i rosyjskim.

Jan Karski, Muzeum Historii Polski

karski.muzhp.pl

Wspominany wcześniej portal-pakiet edukacyjny o Janie Karskim został przygotowany przez zespół Muzeum Historii Polski w dwóch wersjach językowych. [Jan Karski – The story of Poland's wartime emissary](#) to wersja anglojęzyczna portalu. Szeroki kontekst narracji na temat życia i działalności Jana Karskiego to rozbudowana narracja, której szerokim tłem jest okupacja niemiecka w Polsce, funkcjonowanie Polskiego Państwa Podziemnego, problemy życia codziennego podczas wojny i sytuacja ludności żydowskiej.

Scenariusze lekcji (z zakresu historii, języka polskiego, etyki, godziny wychowawczej) zostały również przetłumaczone [na język angielski](#). Materiałowi towarzyszy słowniczek pojęć, dostępny zarówno w wersji polskiej, jak i [angielskiej](#), a także słowniczek biograficzny osób wymienionych w tekstach – również w obydwu wersjach językowych.

Pakiet odwołuje się do metody *case study* – na „wielką” historię patrzymy przez los jednostki i za jego pomocą pokazujemy najważniejsze aspekty rzeczywistości, w której żył i działał Jan Karski. Jego niewątpliwym atutem jest możliwość wykorzystywania materiałów na wielu dziedzinach szeroko pojętej edukacji humanistycznej. Tak przygotowany materiał wpisuje się w założenia nowej podstawy programowej, jak i podstawy dla uczniów polskich uczących się za granicą.

Portal obrazowo przedstawia realia II wojny światowej w Polsce i misję Jana Karskiego. Dobór materiałów archiwalnych, tekstów, ilustracji i dokumentów tworzy całość, która każdemu zapadnie w pamięć.

Żydowska Warszawa, Muzeum Polin

warsze.polin.pl/en/

W [serwisie edukacyjnym Żydowska Warszawa](#) na stronach Muzeum POLIN wszystkie trzy rozbudowane multimedialne prezentacje są dostępne zarówno w wersji polskiej, jak i angielskiej – łącznie z komiksowymi narracjami pod tytułem [Historie i kreski](#) przedstawiającymi historie z życia dziewięciorga mieszkańców Warszawy pochodzenia żydowskiego – Marka Edelmana, Henryki Wujec, Antoniego Słonimskiego i innych.

Dialogi i kadry opowiadają historię każdej z przedstawionych osób na tle historii przed- i powojennej Polski. Na kadry nałożone są interaktywne punkty, klikając w nie otwieramy okienka z tekstem, zdjęciami i materiałami filmowymi przedstawiające historyczne tło wydarzeń.

W języku angielskim dostępna jest również prezentacja [In the footsteps of Janusz Korczak](#) pozwalająca [poruszać się po ulicach Warszawy śladami Janusza Korczaka](#), przedstawiająca życie pedagoga i jego losy podczas okupacji, a także prezentacja [Past and Present](#) (Przeszłość i teraźniejszość).

Wystawy online

artsandculture.google.com

W serwisie [Google Arts and Culture](#) swoje strony, prezentacje i wybrane zbiory ma [wiele muzeów z całego świata](#) (aby przeglądać zbiory muzeów z różnych krajów, można [skorzystać z mapy](#)). Spośród instytucji z Polski najwięcej wystaw przygotowało [Muzeum Historii Polski](#) – możemy tu obejrzeć [20 wystaw online](#). Każda z nich to kilkanaście lub więcej plansz zawierających teksty oraz fotografie, mapy i inne materiały archiwalne; każda została w pełni opracowana w dwóch wersjach językowych – polskiej i angielskiej. Znajdziemy tu między innymi prezentacje:

- [Tadeusz Kościuszko – a Man of Vision](#) (Tadeusz Kościuszko – człowiek idei);
- [Witold Pilecki](#);

- [Warszawska Cytadela](#);
- *Passage to India* ([Droga do Indii. Polskie osiedla w Balachadi i Valivade](#))

Ponadto w serwisie znajduje się 1000 fotografii z kolekcji Muzeum Historii Polski z opisami w całości w języku angielskim.

[Muzeum Narodowe w Krakowie](#) przygotowało [7 prezentacji](#), z których 3 dotyczą życia i twórczości Stanisława Wyspiańskiego. Wybrane wystawy MNK online dostępne na platformie Google w języku polskim i angielskim to:

- [Stanisław Wyspiański – Życie ukazane w pastelach](#)
- [Stanisław Wyspiański: projekt monumentalny](#)
- [Kraków i Paryż w życiu i twórczości Stanisława Wyspiańskiego](#)
- [Nie tylko Dama: kolekcja Muzeum książąt Czartoryskich](#)
- [Niepodległość](#)

Platforma Google pozwala także na [wirtualne zwiedzanie wybranych sal](#) Muzeum Narodowego w Krakowie przy pomocy Google Street View.

Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie prezentuje w portalu wystawy poświęcone polskim strojom ludowym:

- [Regional Types – Traditional Polish Folk Costumes](#) (przegląd najważniejszych rodzajów męskich i kobiecych tradycyjnych strojów ludowych z różnych regionów Polski, ilustrowana zdjęciami elementów stroju z kolekcji Muzeum Etnograficznego oraz filmami wideo). Wysoka rozdzielczość zdjęć pozwala obejrzeć szczegół każdego z prezentowanych strojów ludowych.
- [Traditional Polish Folk Costumes in Photography](#) (polskie stroje ludowe w fotografii).

Muzeum Powstania Warszawskiego prezentuje w serwisie niecodzienną wystawę [Photographs from the Warsaw Rising](#) (Fotografie z Powstania Warszawskiego). Prezentuje ona sylwetki odważnych fotografów, którzy dokumentowali ówczesne wydarzenia. Z tej perspektywy ukazane jest szersze tło historyczne.

Inne interesujące wystawy online w serwisie to między innymi:

- [Helena Modrzejewska](#) (przygotowana przez Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego)
- [Paderewski](#) (przygotowana przez Muzeum Narodowe w Warszawie)
- [The Faras Gallery. Treasures from the Flooded Desert](#) (Galeria Faras. Skarby z zalanej pustyni, Muzeum Narodowe w Warszawie)
- [Polish Theatre Poster](#) (polskie afisze teatralne, Instytut Teatralny im. Zbigniewa Raszewskiego).

Kolekcje muzealne

Cyfrowe MNW/Digital NMW

cyfrowe.mnw.art.pl/en/

Zarówno nawigacja, wyszukiwarka, jak i metadane obiektów oraz opisy poszczególnych dzieł sztuki w portalu Cyfrowe MNW zostały przetłumaczone na język angielski. Na stronie głównej portalu znajdziemy przycisk umożliwiający przetłumaczenie treści na wersję anglojęzyczną. Po wybraniu obiektu z kolekcji cyfrowej, można zobaczyć wybrany obiekt z metadanymi i opisem w całości w języku angielskim. Niektóre materiały dodatkowe – takie jak filmy czy karty pracy – są dostępne jedynie w języku polskim. Portal jest cały czas rozwijany, a zatem jeszcze nie wszystkie polskojęzyczne opisy zostały przetłumaczone. Tam, gdzie brak jeszcze opisu w języku angielskim, tytuł obrazu w katalogu jest wyświetlany w polskiej, oryginalnej wersji.

Dla obiektów, których opisy zostały już przetłumaczone na język angielski, można pobrać kartę obiektu w wersji anglojęzycznej w formacie PDF.

Arkusze edukacyjne w języku angielskim

Na stronie internetowej [Muzeum Narodowego w Warszawie](#) znajdują się wspomniane wcześniej druki edukacyjne – kilkadziesiąt [rozbudowanych arkuszy edukacyjnych](#), bogato ilustrowanych i opracowanych przez kustoszy MNW. Do pobrania są m.in. arkusze:

- [In the Glow of the Middle Ages – W blasku średniowiecza](#)
- [On the track of the Battle of Grunwald – Na tropie Bitwy pod Grunwaldem](#)
- [On the trail of XIXth Century Art – Na tropie XIX wieku](#)
- [Religion and Faith in Church and Home – Galeria sztuki dawnej. Religia i wiara w kościele i w domu.](#)

Wirtualne Muzea Małopolski

muzea.malopolska.pl/en

Każdemu z ponad tysiąca obiektów znajdujących się w [portalu Wirtualne Muzea Małopolski](#) towarzyszy rozbudowany opis w języku polskim oraz angielskim. Pomaga to zrozumieć kontekst kulturowy i historyczny eksponatów takich, jak [spinka podhalańska](#) czy [wózek z kopalni w Wieliczce](#). Opisy eksponatów w języku angielskim można pobierać ze strony w kilku formatach. Na język angielski przetłumaczono również kategorie eksponatów, wyszukiwarkę obiektów, listę małopolskich muzeów i metadane obiektów.

Ilustracja: [Spinka do koszuli męskiej podhalańskiej](#), Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, Wirtualne Muzea Małopolski, domena publiczna

Otwarta Zachęta

[Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki](#) organizuje wiele wystaw czasowych, w których biorą udział zarówno polscy, jak zagraniczni artyści. Wystawy w tej instytucji łączą tematykę lokalną z problemami globalnymi, wpisując polską sztukę w szerszy kontekst międzynarodowy.

[Serwis Otwarta Zachęta](#) prezentuje dzieła sztuki nowoczesnej i współczesnej, dokumentację fotograficzną wystaw czasowych w Zachęcie, wybrane publikacje, filmy, katalogi wystaw i scenariusze lekcji z zakresu edukacji artystycznej. Nawigacja w serwisie i korzystanie z wyszukiwarki możliwe jest w języku polskim oraz angielskim. Kolekcję Zachęty można przeglądać według kategorii takich, jak typ obiektu (tekst, obraz, wideo, fotografia i inne) czy docelowi odbiorcy (dzieci, dorośli, nauczyciele). Dzięki kategorii „licencja” można również znaleźć w serwisie obiekty, które zostały udostępnione na wolnych licencjach. Opisy obiektów są dostępne w języku angielskim.

Inne kolekcje muzealne

Anglojęzyczne opisy wybranych eksponatów można znaleźć w portalach kilkunastu muzeów z całego kraju, między innymi [Muzeum Narodowego w Krakowie](#) (nawigacja, wyszukiwarka, opisy kolekcji tematycznych, metadane oraz opisy wybranych eksponatów są dostępne w wersji anglojęzycznej) oraz [Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie](#) (w języku angielskim dostępny jest krótki opis każdego dzieła sztuki).

Artykuły

Portal culture.pl

[Culture.pl](#)

Culture.pl to regularnie aktualizowany serwis poświęcony kulturze polskiej. Celem twórców serwisu było promowanie twórczości polskich artystów za granicą, a także edukacja polskich odbiorców. Artykuły i teksty pisane są przez specjalistów – badaczy, historyków sztuki, krytyków – ale skierowane do szerokiej publiczności i napisane angażującym, ciekawym językiem. Teksty publikowane są po polsku, angielsku i rosyjsku. Portal jest podzielony na działy: [muzyka](#), [sztuki wizualne](#), [film](#), [teatr](#), [taniec](#), [literatura](#), [komiks](#), [architektura](#), [fotografia](#), [design](#). Do dyspozycji

czytelników jest także indeks twórców i dzieł opisywanych w tekstach – znajdują się w nim zarówno twórcy współcześni, jak najwybitniejsi artyści w historii Polski. Serwis zawiera ponad 40 tysięcy artykułów.

W serwisie znajdziemy artykuły o najnowszych trendach w kulturze, przekrojowe teksty poświęcone polskiej sztuce i literaturze, a także bardzo ciekawe teksty na temat polskich tradycji, zwyczajów i obrzędów, kulinariów, miejscowości czy przysłów. Opiekunem portalu jest [Instytut Adama Mickiewicza](#).

Muzeum Historii Polski

Anglojęzyczna wersja strony internetowej Muzeum Historii Polski zawiera kilkadziesiąt tekstów o historii naszego kraju w języku angielskim. Większość artykułów na stronie – zarówno w wersji polskiej jak i angielskiej – jest dostępna na wolnej licencji Uznanie Autorstwa-Na tych samych warunkach (CC BY-SA).

Science in Poland – Nauka w Polsce

[Nauka w Polsce](#) to największy internetowy serwis informacyjny poświęcony polskiej nauce, dostępny w dwóch wersjach językowych – polskiej i angielskiej. Głównym celem twórców serwisu jest popularyzacja wiedzy o działaniach i dokonaniach polskich naukowców. Autorami są dziennikarze Polskiej Agencji Prasowej, a także współpracownicy Fundacji PAP – dziennikarze, psychologowie, biolodzy i inni eksperci. Codziennie publikowane są nowe teksty. Wiele z nich opowiada o najciekawszych badaniach naukowych, w których udział biorą polscy specjaliści. Artykuły są angażujące, dotyczą aktualnych problemów i mogą być znakomitą uzupełnieniem lekcji biologii, geografii, historii, chemii i fizyki. Dodatkowo, teksty na stronie prezentują zagadnienia z tych dziedzin z perspektywy polskich naukowców. Archiwum portalu zawiera kilkadziesiąt tysięcy tekstów i materiałów multimedialnych. W serwisie można znaleźć takie artykuły, jak, między innymi:

- [Reef-building corals smarter than previously thought, says scientist](#) ([Koralowce, budowniczości raf, są sprytniejsze niż sądzono](#))
- [Egyptologist: The life of slaves in Egypt was not as hard as we think](#) (Egiptolog: [życie niewolników w Egipcie – nie takie ciężkie, jak myślimy](#))
- [Już starożytni Egipcjanie nosili skarpetki, mitenki, a nawet bieliznę!](#)

- [Stork. Our stork](#) ([Bocian. Nasz bocian](#))
- [Slavs competed with the Vikings on these boats](#) ([Na takich łodziach Słowianie rywalizowali z Wikingami](#))

Serwis zabytek.pl

Opisywany wcześniej serwis [zabytek.pl](#) prowadzony przez Narodowy Instytut Dziedzictwa jest źródłem wiedzy o zabytkach, stanowiskach archeologicznych, obiektach sakralnych, przemysłowych, [pomnikach historii](#) z całego kraju oraz obiektach z [Listy światowego dziedzictwa UNESCO](#) (ang. World Heritage List) – listy obiektów dziedzictwa kulturowego i naturalnego o wyjątkowej powszechnej wartości dla ludzkości.

Anglojęzyczna wersja serwisu pozwala przeglądać i wyszukiwać zabytki w Polsce, korzystać z systemu kategorii, osi czasu i lokalizacji według województw, a także czytać większość wyczerpujących opisów poszczególnych zabytków w języku angielskim.

Dzięki wersji angielskiej wszyscy użytkownicy Internetu mają dostęp do wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym. Funkcjonowanie wersji angielskiej ułatwia orientację w nazewnictwie zabytków w obcym języku, pomaga tworzyć szlaki wycieczek i tras turystycznych lub przygotowanie się do oprowadzania grupy gości. Wycieczki można zaplanować biorąc pod uwagę różne środki lokomocji (rowerowa, piesza, samochodowa), czas trwania, a następnie przygotowaną wycieczkę opublikować na portalu, zapisać ją w formie pliku PDF, lub z wykorzystaniem urządzenia mobilnego z GPS nawigować się między kolejnymi punktami szlaku.

Oś czasu umożliwia wykorzystanie serwisu na zajęciach z historii czy historii sztuki. Anglojęzyczne opisy będą pomocne dla uczniów przygotowujących teksty lub prezentacje na temat swojej miejscowości czy regionu.

Słowniczek

Archiwum

Instytucja zajmująca się gromadzeniem, katalogowaniem, przechowywaniem i udostępnianiem zbiorów o charakterze historycznym, mających trwałe znaczenie dla dokumentowania dziejów i przeznaczonych do wieczystego przechowywania. O archiwum można także mówić w przypadku wydzielonej komórki organizacyjnej w instytucji, która zajmuje się tworzoną przez tę instytucję dokumentacją.

Audiodeskrypcja

Opis słowny warstwy wizualnej utworu, dostępny jako materiał dźwiękowy.

Biblioteka cyfrowa

Biblioteka, w której wszystkie zbiory mają format cyfrowy i dostępne są za pośrednictwem komputera. Dostęp do nich można mieć na poziomie lokalnym lub za pośrednictwem Internetu. Służy ona do publikowania czasopism elektronicznych, e-booków oraz zdigitalizowanych materiałów w wersji tradycyjnej, a także zdjęć, obrazów, materiałów audiowizualnych i innych. Biblioteki cyfrowe tworzy się po to, by chronić zbiory przechowywane w bibliotekach przed zniszczeniem, zapewniać dostęp do wiedzy, nauki i kultury wszystkim zainteresowanym, upowszechniać i promować w skali globalnej lokalne, regionalne i narodowe dziedzictwo kulturowe, udostępniać materiały dydaktyczne, upowszechniać efekty badań naukowych, stymulować rozwój nauki.

W Polsce istnieje kilkadziesiąt bibliotek cyfrowych. Biblioteka cyfrowa może być tworzona przez jedną instytucję (wówczas jest to instytucjonalna biblioteka cyfrowa) lub przez wiele współpracujących ze sobą instytucji i organizacji działających w tym samym regionie (wówczas

jest to regionalna biblioteka cyfrowa). Biblioteki te działają w sieci i współpracują ze sobą na różne sposoby.

Creative Commons

Międzynarodowa [organizacja pozarządowa](#) (założona w Stanach Zjednoczonych), która stworzyła [system licencji](#) i zajmuje się jego rozwijaniem. Licencje Creative Commons to gotowe rozwiązania prawne, z których można skorzystać od razu bez żadnego przygotowania prawniczego.

Skorzystanie z licencji z punktu widzenia twórcy polega na oznaczeniu nią swojego utworu.

Powoduje to udzielenie każdemu zezwolenia na korzystanie z tego utworu w zakresie określonym w licencji.

Digitalizacja

Działanie polegające na przeniesieniu materiałów zapisanych w postaci analogowej do formatu cyfrowego. Digitalizację można zdefiniować jako proces pozyskiwania cyfrowego, jak najbardziej wiernego, odwzorowania obiektu i opisujących go metadanych.

Dokumentacja wizualna

Dokumentacja wizualna to odwzorowanie obiektu, w zależności od rodzaju nośnika mogą być to np. odbitki fotograficzne, fotografia cyfrowa, skany, negatywy, rysunki itp.

Domena publiczna

Jest to szeroka grupa utworów, które nie są — z różnych względów — objęte autorskimi prawami majątkowymi. W domenie publicznej są dzieła, do których autorskie prawa majątkowe wygasły i te, które nigdy nie były przedmiotem prawa autorskiego.

Dozwolony użytek

Możliwość nieodpłatnego korzystania z dzieła bez zgody posiadacza praw majątkowych.

Dozwolony użytek osobisty oznacza możliwość korzystania z dzieła, jak również kopiowanie go na użytek własny lub osób bliskich. Istnieje także dozwolony użytek publiczny, z którego korzystają biblioteki, muzea, archiwa i szkoły.

Dziedzictwo kulturowe

Zbiór rzeczy, obiektów, budynków i zjawisk posiadających historyczną, estetyczną, archeologiczną, naukową, etnologiczną lub antropologiczną wartość, uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju.

Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu [Konwencji UNESCO](#) obejmuje tradycje i przekazy ustne, w tym język; sztuki widowiskowe, taniec, teatr; zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne; wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Licencja

Dokument prawny lub umowa określająca warunki korzystania z utworu, m.in. czas, zakres swobody użytkownika, pola eksploatacji.

Metadane

Dosłownie „dane o danych”. Zestaw ustrukturyzowanych informacji dotyczących obiektu (np. graficznego, audiowizualnego). Metadane służą do opisu, wyszukiwania, wykorzystania, zarządzania i przechowywania obiektów. Informacje zawarte w metadanych to m.in. prawa (wydawnicze, autorskie, licencje), dane fizyczne i techniczne obiektu (np. medium, rodzaj nośnika, datowanie itd.), informacje związane z przechowywaniem (stan zachowania, możliwość digitalizacji, możliwość odtwarzania, warunki przechowywania).

Pierwotnie metadane służyły do opisu i zarządzania obiektami analogowymi. Wraz z pojawieniem się obiektów cyfrowych, koniecznym stało się uwzględnienie w metadanych informacji charakterystycznych dla świata cyfrowego – m.in. format pliku cyfrowego, wymiary w pikselach, rozdzielczość, itd.)

Obiekt

Pojedynczy przedmiot – np. w kolekcji muzealnej – liczony jako jedna sztuka. Np.: obraz to jeden obiekt, para świeczników to zespół dwóch obiektów, a dzbanek z pokrywką to jeden obiekt złożony.

Obiekt cyfrowy

Cyfrowe odwzorowanie obiektu fizycznego, lub obiekt cyfrowy wytworzony jako wynik jednego lub wielu procesów digitalizacji obiektu fizycznego, jego fragmentu lub wielu takich obiektów i traktowany jako całość.

OCR

Optyczne rozpoznawanie znaków (ang. Optical Character Recognition). Proces tworzenia na podstawie obrazu rastrowego – zdjęcia lub skanu strony druku – tekstu w formacie pozwalającym na edycję, wyszukiwanie słów itd.

Otwarte zasoby edukacyjne (OZE)

Zasoby edukacyjne na wolnych licencjach (lub przeniesione do domeny publicznej), udostępniane za pośrednictwem dowolnych technologii informacyjno-telekomunikacyjnych.

Utwór

Każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (art. 1 p. 1 Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych). Utwór zależny opracowanie cudzego utworu. Ma w sobie jakiś twórczy wkład nowego autora, ale korzysta też z elementów utworu oryginalnego (macierzystego), np. adaptacja, tłumaczenie, remiks czy przeróbka.

Wolne licencje

Licencje, które odpowiadają definicji Wolnych Dóbr Kultury i respektują prawa użytkowników, czyli zezwalają na korzystanie, rozpowszechnianie, modyfikowanie oraz rozpowszechnianie modyfikacji utworu.

Źródło informacji

Źródła informacji mogą być drukowane (np. książki, mapy), elektroniczne (strony www, blogi, fora internetowe) lub osobowe (inne osoby, od których możemy się czegoś dowiedzieć). Do każdego źródła należy odnosić się krytycznie, badać jego wiarygodność.

Przy tworzeniu słowniczka wykorzystano materiały z następujących źródeł:

- Słowniczek w serwisie *Edukacja Medialna*, [Słowniczek dla młodzieży i dorosłych](#), serwis Edukacja Medialna, Fundacja Nowoczesna Polska
- [Pierwsza pomoc w prawie autorskim](#): przewodnik. Autorzy: Piotr Czerniawski, Jarosław Lipszyc, Marcin Wilkowski. Fundacja Nowoczesna Polska 2012
- [Otwarte Zasoby Edukacyjne. Szukaj, twórz, dziel się](#). Autorzy: Aleksandra Czetwertyńska, Karolina Grodecka, Katarzyna Górkiwicz, Kamil Śliwowski, Katarzyna Werner. Koalicja Otwartej Edukacji. CC BY-SA 4.0
- [Słownik pojęć NIMOZ](#)

Bibliografia

Publikacje

[Anatomia wolnych licencji](#). Autor: Tomasz Ganicz. Stowarzyszenie Wikimedia Polska. 2010

[Dobro wspólne. Pasja i praktyka. Cyfrowe zasoby kultury w Polsce](#). Autorzy: Oliwia Bosomtwe, Anna Buchner, Aleksandra Janus, Maria Wierzbicka, Marcin Wilkowski. 2018. CC BY-SA 4.0

[Domena publiczna](#), Tomasz Ganicz, Wikimedia Polska, Koalicja Otwartej Edukacji, 2010

[Domena publiczna w instytucjach dziedzictwa. Instrukcja](#). Autorzy: Aleksandra Janus, Dominika Paleczna, Agnieszka Leszyńska, Kamil Śliwowski, Klaudia Grabowska, Agata Śladowska, Ewa Majdecka, Katarzyna Werner-Mozolewska, Dorota Szkodzińska, Marcin Wilkowski, Katarzyna Strycharz, Natalia Mileszyk. Centrum Cyfrowe 2015

[Nowoczesna instytucja kultury w internecie](#), Marcin Wilkowski 2016

[Otwarte Zasoby Edukacyjne. Szukaj, twórz, dziel się](#). Autorzy: Aleksandra Czetwertyńska, Karolina Grodecka, Katarzyna Górkiewicz, Kamil Śliwowski, Katarzyna Werner. Koalicja Otwartej Edukacji. CC BY-SA 4.0. [Przewodnik online](#) | [Wersja PDF](#)

[Otwartość w publicznych instytucjach kultury](#). Autorzy: Justyna Hofmokr, Alek Tarkowski, Kamil Śliwowski. Centrum Cyfrowe Projekt: Polska 2011

[Sharing Is Caring. Otwartość w sektorze dziedzictwa – wybrane eseje](#). Centrum Cyfrowe, Warszawa 2016

[The participatory museum](#). Autorka: Nina Simon. 2010, Museum 2.0, Santa Cruz

[Wikipedia and Its Sister Projects as Important Elements of the Teaching and Learning Process – a Review of the Global Situation](#). Autorzy: Nebojša Ratković, Paul Jerchel, Pen-Yuan Hsing, Klara Sielicka-Baryłka. Łódzkie Studia Etnograficzne, t. 59, 2020

Publikacje online

[Edukacja medialna](#), serwis www. Fundacja Nowoczesna Polska

Kurs [Otwarta edukacja w praktyce](#), projekt SpołEd, Centrum Cyfrowe

Lekcja: [Remiks — nie tylko w muzyce](#). Autorka: Urszula Dobrowolska, serwis Edukacja medialna, Fundacja Nowoczesna Polska

[Pierwsza pomoc w prawie autorskim](#): przewodnik. Autorzy: Piotr Czerniawski, Jarosław Lipszyc, Marcin Wilkowski. Fundacja Nowoczesna Polska 2012

[Słowniczek dla młodzieży i dorosłych](#), serwis Edukacja Medialna, Fundacja Nowoczesna Polska

Artykuły

[Jak napisać o swojej miejscowości w Wikipedii?](#) Autor: Przemysław Chrzanowski. Witryna wiejska, 31/10.2019

[Jak twórczo wykorzystać dzieła z polona.pl](#). Biblioteka Narodowa

[Polona – cyfrowa Biblioteka Narodowa](#). Autorka: Ewa Majdecka. Pracownia otwierania kultury

[Poznaj licencje Creative Commons](#), Creative Commons Polska

[Wszystko, co chcieliście wiedzieć o Public Domain Mark, ale baliście się zapytać](#). Autorka: Aleksandra Janus. Pracownia otwierania kultury